

”Alltså ja hade no själv tänkt flytta men de va sen föräldrarna som sa att ja borde.”

- En studie om hur personer med intellektuella funktionsnedsättningar upplever att flytta hemifrån

Mathilda Lill-Smeds

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	11629
Författare:	Mathilda Lill-Smeds
Arbetets namn:	"Alltså ja hade no själv tänkt flytta men de va sen föräldrar-na som sa att ja borde". En studie om hur personer med in-tellektuella funktionsnedsättningar upplever att flytta hemi-från.
Handledare (Arcada):	Rut Nordlund-Spiby
Uppdragsgivare:	FDUV, Skräddarsydd boendeservice, Annette Tallberg
<p>Sammandrag:</p> <p>Syftet med detta examensarbete var att undersöka hur personer med intellektuella funktionsnedsättningar upplever att flytta från sina föräldrars hem. Frågeställningarna handlade om hur delaktiga personerna upplevde sig vara i flyttningsprocessen och hur självbestämmanderätten kom till uttryck. Som metod användes intervjufrågor och sex personer intervjuades med öppna frågor. Respondenterna tillfrågades om de ville vara med i intervjun, om de nyligen hade flyttat hemifrån och hade svenska som modersmål. Kårkulla och FDUV hjälpte till att hitta möjliga och lämpliga respondenter. Samarbetsparter var också FDUV och deras projekt, Skräddarsydd boendeservice. Den teoretiska referensramen har bestått av Molins sex former av delaktighet och ICF:s klassifikation av delaktighet. Centrala begrepp i arbetet förutom delaktighet, självbestämmanderätt och intellektuell funktionsnedsättning har varit hem och boende. Analysen av materialet kom fram till att de flesta av personerna upplevde att de hade fått välja sina nya hem men i själva verket var det planerat var de skulle bo. Respondenterna trivdes i sina nya hem och de flesta ansåg sig vara hemma just där. Det var också intressant att personerna inte saknade något från sina föräldrars hem. När det handlade om diskussionen angående flytten hade de flesta föräldrarna påbörjat den, och i synnerhet hade respondenter-na pratat med sin mamma. Det var bara två stycken som själva hade tänkt på att flytta innan någon annan tog upp det. Personalens roll i det nya hemmet var också ett problem för vissa respondenter. I stort sätt var flytten positiv men för några var det svårt att flytta och speciellt en respondent nämnde att det var oklart varför flytten ordnades. Arbetets resultat är viktigt för personerna själva, anhöriga, personal inom området och också beslutsfattare.</p>	
Nyckelord:	Delaktighet, självbestämmanderätt, intellektuell funktionsnedsättning, flyttningsprocess, hem
Sidantal:	73
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	14.6.2013

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social services
Identification number:	11629
Author:	Mathilda Lill-Smeds
Title:	"Well I had thought about moving but it was my parents that then told me I should." A thesis about the experience of persons with intellectual impairments moving from their homes.
Supervisor (Arcada):	Rut Nordlund-Spiby
Commissioned by:	FDUV, Association for Swedish-speaking persons with intellectual disability in Finland, Tailor-made living, Annette Tallberg
<p>Abstract:</p> <p>The purpose of this Bachelor's thesis was to examine how persons with intellectual impairments experience the move from home. The thesis questions dealt with how participated the persons felt in the process moving from the homes of their parents and how the self-determination was expressed. The method of the work was qualitative and six persons were interviewed. The respondents were questioned if they wanted to participate in the study if they recently had moved from their parent's home and if Swedish was their mother tongue. Kårkulla and FDUV helped me to find possible and suitable respondents. FDUV and their project "Tailor-made living" was my thesis partner. My theoretical frame of reference has been the six forms of participation by Molin and the classification system of participation by ICF. The central terms of my study have, aside from participation, self-determination and intellectual impairment, been house and residence. The analysis of the data showed that most of the respondents felt that they had gotten to choose their own homes but in fact it was planned where they would live. Most of the persons felt home in their new apartments and it was interesting to find out that they didn't miss anything from their previous home. Most of the parents had opened the discussion about the move and the respondents had in most cases talked with their mothers. It was only two persons who had thought about moving before someone brought up the question. The role of the staff in the new homes was also a problem for some respondents. In all was the move from home quite positive but for some, especially for one person, was it hard and the person didn't understand why the move was done. The results of this thesis are important for the persons themselves, for relatives, for workers in the field and for policy-makers.</p>	
Keywords:	Participation, self-determination, intellectual impairment, the process of moving, home
Number of pages:	73
Language:	Swedish
Date of acceptance:	14.6.2013

INNEHÅLL

1	Inledning.....	7
1.1	Intellektuella funktionsnedsättningar	8
1.2	Syfte och frågeställning	11
1.3	Avgränsning.....	11
2	Tidigare forskning	12
3	Teoretisk referensram	17
3.1	Delaktighet	18
3.2	Självbestämmande	21
3.3	Hem och boende.....	23
4	Metod.....	26
4.1	Metodval	26
4.2	Insamling av data	27
4.3	Bearbetning och analys	31
4.4	Tillförlitlighet och generaliserbarhet	35
4.5	Etiska överväganden	36
5	Resultat	38
5.1	Det egna hemmet.....	39
5.1.1	Upplevelse av hem	39
5.1.2	Upplevelse av andra boare	41
5.1.3	Upplevelse av personalen	41
5.2	Möjlighet att påverka inom flyttningsprocessen.....	42
5.2.1	Möjlighet att påverka flytten från föräldrahemmet	43
5.2.2	Möjlighet att välja hem.....	44
5.2.3	Möjlighet att välja utseende i hemmet	44
5.2.4	Möjlighet till självständighet kontra beroende	45
5.2.5	Möjlighet till aktiviteter	46
5.3	Upplevelse av flytten.....	47
5.3.1	Diskussion angående flytten	47
5.3.2	Upplevelse av att prata om flytten	48
6	Analys.....	49
7	Diskussion	54
7.1	Metoddiskussion	54
7.2	Resultatdiskussion.....	56
7.3	Arbetslivsrelevans.....	58

7.4 Förslag på fortsatt forskning	59
Källor	61
Bilagor	64

FIGURER

Figur 1 Delaktighet enligt ICF (Björk-Åkesson & Granlund).....	20
Figur 2 Exempel på samtalsmatta (Papunet).....	31
Figur 3 Det egna hemmet.....	42
Figur 4 Möjlighet att påverka inom flyttningsprocessen.....	47
Figur 5 Upplevelsen av flytten	49

BILAGOR

Bilaga 1 Informationsbrev till respondenten
Bilaga 2 Blankett för informerat samtycke för respondenten
Bilaga 3 Blankett för informerat samtycke för anhöriga
Bilaga 4 Intervjuguide
Bilaga 5 Bilder som kanske kommer att användas
Bilaga 6 Samtalsmattan med respondent 1

1 INLEDNING

Ett mycket centralt internationellt program som handlar om delaktighet för personer med funktionsnedsättningar är Förenta Nationernas standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning full delaktighet och jämlikhet. Dessa regler vill tillförsäkra personer med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet. FN dokumentets 22 regelskrivningar är uppdelade i tre kategorier, förutsättningar för delaktighet, viktiga huvudområden för delaktighet och hur reglerna kan användas i praktiska sammanhang. FN:s dokument är grunden för handikappolitiken i Finland. (Gustavsson 2004: 63-64)

Eftersom självbestämmanderätten kommer fram i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, i lagen och poängteras väldigt mycket i dagens samhälle, borde den också uppfyllas. Jag vill undersöka om det verkligen är så att personer med intellektuella funktionsnedsättningar själva får bestämma så gott de kan över sina liv eller om det är andra som håller i trådarna. I och med självbestämmanderätten kommer också begreppet delaktighet upp, vilket också är ett mycket vederbörigt begrepp inom funktionshinderområdet och i mitt examensarbete.

Enligt Social- och Hälsovårdsministeriet (2011) baserar sig handikappolitiken i Finland på rätten för personer med funktionsnedsättningar till lika behandling, delaktighet samt behövliga tjänster och stödåtgärder. Målet med handikappolitiken är att stöda arbets- och funktionsförmågan och också att främja ett självständigt liv. Eftersom Finland är en medlemsstat av FN, är vi bundna till att främja ett samhälle som är öppet för alla. I grundlagen beskrivs också bestämmelsen om icke-diskriminering av personer med funktionsnedsättning. Social- och Hälsovårdsministeriet ansvarar för att riktlinjerna genomförs.

För personer med intellektuella funktionsnedsättningar har det blivit allt vanligare att leva ett liv som alla andra i samma ålder. I unga vuxenåldern börjar personer med funktionsnedsättningar kanske fundera på ett eget liv och ett eget hem, så som de flesta andra unga vuxna brukar göra. Det kan också vara så att de inte alls har tänkt på saken, men föräldrarna börjar känna sig trötta och för gamla för att orka länge till. Ett tredje alternativ kunde vara att samhället poängterar hur bra det skulle vara för

den unga att leva ett så normalt liv som möjligt och så snart börja tänka på att flytta från föräldrahemmet. Detta har jag märkt genom att arbeta inom funktionshinderområdet och dagens forskning och litteratur tyder också på samma sak.

Tanken om flytten hemifrån behöver inte alla gånger komma från personen själv och då kommer redan frågan om självbestämmanderätten upp. Dessutom finns det några färdiga boendalternativ som passar för just denna unga med just denna intellektuella funktionsnedsättning inom ramen för vad kommunen har att erbjuda. Personen kanske inte alls kan påverka var någonstans han/hon skall bo, hur hemmet kommer att se ut, vem han/hon kommer att bo med osv. Hur, om alls, och i vilken mån kommer de så viktiga delaktighets- och självbestämmandebegreppen in i processen? Detta är något som jag vill ta reda på. Allt detta har jag inte tagit från någon speciell litteratur, utan kommit fram till under mina studier och arbeten. Forskningar och teorier tyder också på samma sak och dem kommer jag att ta upp i andra kapitel.

I Finlands grundlag (731/1999) 6§ beskrivs det om delaktighet;

Ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person.

I Finland verkar Förbundet Utvecklingsstörning (2013). Deras uppgift är att främja ett gott liv, jämlikhet och delaktighet för personer med intellektuella funktionsnedsättningar. På finlandssvenskt håll är Kårkulla och FDUV de viktigaste organisationerna som jobbar med dessa frågor. Eftersom jag kommer att koncentrera mig på boendeverksamhet, är Kårkulla en väldigt central organisation för mitt arbete och jag kommer också att skicka mitt färdiga arbete till dem. Så här beskrivs Kårkulla (2013) på deras hemsida:

Kårkulla samkommun ger olika former av service för personer med funktionsnedsättning och för personer i deras närmiljö. Vi tror att alla människor har något att erbjuda och rätt att delta i samhället. Vi vill att alla ska ha möjlighet att leva ett så normalt liv som möjligt tillsammans med andra människor. De 33 svensk- och tvåspråkiga kommunerna i Finland upprätthåller tillsammans Kårkulla samkommun.

Förenta Nationernas standardregler (Förenta Nationernas regionala informationskontor för Västeuropa 2013) är alltså ett viktigt dokument som långt bestämmer över Finlands arbete inom funktionshinderområdet i och med att vi bundit oss till det. Dessa standardregler poängterar delaktighet och det är tydligt hur begreppet går

ner igenom alla andra underområden. Social- och hälsovårdsministeriet (2013) tar upp delaktighet då de talar om handikappolitiken samt Förbundet Utvecklingsstörning (2013) och Kårkulla (2013) anser begreppet väldigt viktigt i sin verksamhet. Det är alltså ett väldigt centralt begrepp i dagens funktionshinderverksamhet och därför också en viktig del i mitt arbete.

Mitt arbete ingår i livskvalitetprojektet. Målet med detta projekt är att få in mera livskvalitet i vardagen för personer med olika aktivitets- och funktionsnedsättningar. Projektet påbörjades våren 2011 och tillsammans med Arcada har också partnerhögskolorna Høgskolen i Østfold i Norge och University College Syddanmark i Esbjerg, Danmark, kommit med. Högskolorna samarbetar med tredje sektorn och Arcada fokuserar sig på finlandssvenska personer. Projektet kommer att vara treårigt. (Arcadas årsberättelse 2011:33)

Min samarbetspartner är FDUV och deras projekt, Skräddarsydd boendeservice. Projektet handlar om att utveckla boendeförberedelse och boendeträning för personer med funktionsnedsättningar. Projektet poängterar hur stor förändring det är att flytta och de vill stöda personerna samt deras anhöriga. Deras målgrupp för projektet är invånare i Grankulla, Esbo, Helsingfors, Kyrklätt, Sibbo och Vanda. (FDUV 2012)

FDUV (2012) kommer genom projektet att utveckla en modell för boendeträning, ordna utbildning och seminarier, studiebesök och diskussioner kring temat. Projektet kommer också att handla om att planera flytten tillsammans med personer som flyttar, deras anhöriga och kommunen och de kommer att samarbeta med kommunala myndigheter för att utveckla nya stödformer för familjer. Projektet finansieras av RAY och samarbete sker mellan anhöriga, representanter från berörda kommuner, Kårkulla samkommun, Kehitysvammaisten Palvelusäätiö samt Steg för Steg r.f. (FDUV 2012)

1.1 Intellectuella funktionsnedsättningar

Jag kommer i mitt examensarbete att använda intellektuell funktionsnedsättning som begrepp och därför kan det vara bra att förklara vad det i litteraturen menas med begreppet och vad jag avser med begreppet i mitt arbete. I litteraturen används ofta ut-

vecklingsstörning men jag kommer inte att använda det begreppet eftersom jag tycker att intellektuell funktionsnedsättning är mera neutralt och inte lika diskriminerande. Med intellektuella funktionsnedsättningar menas en nedsättning i intellektuella funktioner som gör att personen ofta blir i behov av speciella tjänster. Funktionsnedsättningen har stora variationer men det som är gemensamt för personerna är en hämmad begåvningsutveckling. Enligt Bakk & Grunewald (2000:19) är det ibland fråga om svag begåvning men oftast är det fråga om skador i det centrala nervsystemet som hämmar begåvningsutvecklingen.

En intellektuell funktionsnedsättning är oftast alltså beroende av en hjärnskada. Denna skada kan finnas på olika ställen och sedan ha varierande effekter. En utbredd skada i hjärnbarken, där hjärncellerna finns koncentrerade, ger stora inlärningssvårigheter. En lokal skada ger specifika inlärningssvårigheter eller ingen hämning av begåvningsutvecklingens alls. Bakk & Grunewald (2000:20) skriver att den hämmade begåvningsutvecklingen i relation till miljön där personen lever i leder till funktionshindret. Detta är lika med det som Gustavsson (2004) beskriver som den sociala modellen av funktionsnedsättningar. Jag använder inte begreppet funktionshinder, eftersom en funktionsnedsättning först blir ett hinder då omgivningen inte kan anpassa sig till nedsättningen.

Bakk och Grunewald (2000: 53-56) skriver att hos tre procent av de barn som föds levande finns en missbildning någonstans i kroppen. Om missbildningen finns i hjärnan kan skadan bli stor. Hos nästan alla personer med grava intellektuella funktionsnedsättningar finns det få antal nervceller och svaga kontakter mellan dem. De som har lindrigare funktionsnedsättningar har ofta bara dåliga kontakter mellan nervcellerna. Den intellektuella funktionsnedsättningen kan utvecklas före födseln, vid födseln och efter födseln. Då det handlar om prenatal hjärnskada är det ofta fråga om ärftliga sjukdomar och kromosomskador. De perinatale hjärnskadorna beror ofta på syrebrist under födseln och de postnatale skadorna beror ofta på hjärninflammation och skallskada.

Man kan dela in intellektuella funktionsnedsättningar i lätt, måttlig och svår funktionsnedsättning. Det är ändå problematiskt att dela in människor i sådana grupper eftersom personerna utvecklas under hela livet och utvecklingen beror också på miljön där personen befinner sig. Dessutom är människor olika bra inom olika områden. Klassificeringen kan ändå vara till nytta för oss andra människor när vi bedömer hur mycket hjälp

personen kommer att behöva och vilka stödåtgärder som kunde lämpa just denna person. Det är ändå inte rätt att lägga in en person i en viss grupp för evighet. (Bakk & Grunewald 2000:23)

Personer med lätt intellektuell funktionsnedsättning behöver längre tid på sig för att lära och utveckla kompensatoriska funktioner. Utvecklingen är långsammare än hos barn utan intellektuella funktionsnedsättningar men personerna lär sig ofta läsa. De kan ändå ha svårt med att sätta sig in i hur andra tänker och då kan de inte anpassa sig till de krav som uppstår i samspelet. Dessa personer lär sig bra i den miljö de befinner sig i. De kan inte läsa sig till hur det är på andra platser och därför är det speciellt viktigt att dessa själva får uppleva och erfara så mycket som möjligt. (Bakk & Grunewald 2000:24)

Personer med måttliga intellektuella funktionsnedsättningar har svårare att generalisera från en situation till en annan. Därför måste personerna lära sig hantera viktiga situationer var för sig. Det verbala språket är ofta mera kortfattat än hos andra, prepositioner och verb utlämnas ofta och vissa kanske inte utvecklar ett begripligt språk. Ofta kan dessa personer ändå lära sig teckenkommunikation. Finmotoriken hämmas av skadorna i centrala nervsystemet. Dessutom har många personer med måttlig intellektuell funktionsnedsättning också andra funktionsnedsättningar till följd av hjärnskadan. (Bakk & Grunewald 2000: 24-25)

Individer med svåra, grava intellektuella funktionsnedsättningar är lättare att identifiera. Ofta kan de inte styra sina rörelser och de kanske inte kan flytta sig själva. Det leder till att känseln inte kan utnyttjas så effektivt som möjligt. De olika sinnena är också hämmade. Alla människors förmågor kan dock utvecklas och med hjälp av träning och olika hjälpmedel kan man träna upp sinnesintagningsförmågan hos människor med svåra intellektuella funktionsnedsättningar, vilket hjälper dem att kunna utforska sitt liv och ge dem ett utifrån deras förutsättningar gott liv. (Bakk & Grunewald 2000: 25)

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet i detta arbete är alltså att undersöka hur unga personer med lindriga eller måttliga intellektuella funktionsnedsättningar upplever att flytta från sitt föräldrahem. Denna flytt är något som är aktuellt i dagens samhälle för de flesta med funktionsnedsättningar. Jag ville få fram personernas egna åsikter och därför ville jag intervjua personerna själva. Det finns mycket forskning som handlar om hur föräldrarna upplever denna situation och om personalens inflytande men jag har inte behandlat det, eftersom det då skulle ha blivit ett för stort område.

Mina frågeställningar i arbetet lyder:

- Hur delaktiga anser de unga med lindriga intellektuella funktionsnedsättningar sig vara i flyttningsprocessen hemifrån?
- Hur kommer självbestämmanderätten till uttryck i processen?

1.3 Avgränsning

När jag sökte respondenter, ville jag att det skulle vara ungdomar som just har flyttat från sina föräldrahem. Det var viktigt att det skulle vara något som personerna lätt kunde relatera till och komma ihåg. Personer med intellektuella funktionsnedsättningar har ofta svårt med abstrakta frågor och faktorer och kommer inte alltid ihåg saker som har hänt för länge sedan. Jag har varit tvungen att avgränsa till sådana personer med lindriga eller måttliga intellektuella funktionsnedsättningar, eftersom jag ville undersöka med hjälp av intervjuer och det skulle ha varit omöjligt att intervjua personer med grava intellektuella funktionsnedsättningar för att ha fått sådana svar som jag behövde.

Jag intervjuade sex personer med intellektuella funktionsnedsättningar och personerna var från Svenskfinland. Jag koncentrerade mig också på personer som bor på Kårkullas boenden, eftersom jag fick hjälp av samkommunen. En respondent bodde på ett boende från Boendestiftelsen ASPA.

Jag intervjuade också några andra respondenter men under intervjuens gång kom det fram att de inte hade flyttat från deras föräldrar, utan bara bytt hem. Eftersom jag ville avgränsa respondenterna till just sådana som har flyttat från föräldrahemmet, valde jag att inte använda dessa respondenter och deras material i mitt arbete.

2 TIDIGARE FORSKNING

En tidigare forskning som passar bra med mitt examensarbete är en doktorsavhandling av Elisabeth Olin (2003). Forskningen handlar om unga med intellektuella funktionshinder som flyttar hemifrån till lägenheter i en nystartad boendeverksamhet. Studien handlar också om föräldrarna, boendepersonalen samt samspelet och relationerna mellan de tre olika aktörerna under flyttningsprocessen och i det nya vardagslivet. Undersökningen är gjord med 12 unga personer med lindriga eller måttliga intellektuella funktionshinder.

Undersökaren började med avhandlingen på 1990-talet och speciellt ännu då, kanske ännu nu, var dessa ungdomar i en ganska ny situation i och med att de flesta personer med intellektuella funktionsnedsättningar nu har bott hemma hela barndomen och ungdomen, i stället för på institutioner. Deras situation liknar nu mer andra ungdomars situation men den är fortfarande annorlunda. Flytten kanske snarare är en konsekvens av föräldrarnas upplevelser av ett ansträngt vardagsliv än de ungas önskan om att få flytta hemifrån. Undersökaren beskriver också att situationen är problematisk eftersom de unga oftast flyttar till en boendeverksamhet med professionella. Dessa förutsätter självständighet men kan också upplevas som oönskad kontroll.

Övergången till vuxenlivet för personer med funktionsnedsättningar kan vara mer komplicerad än för andra ungdomar men trots det finns det lite forskning inom området. Undersökaren skriver att forskningarna till stor del är fokuserade på personer med fysiska funktionshinder och anser att ämnet borde forskas i mera. Ungdomstiden för personer med funktionsnedsättningar kan vara ett hot mot normalisering, de unga inser många saker de inte kommer att kunna göra, t.ex. att skaffa körkort. Ungdomstiden innebär också ökad frihet, vilket kanske inte är möjligt för dessa ungdomar på grund av att

de bor på ett boende med professionella arbetare. Självständighetsfrågan och autonomin är en svår punkt när det gäller dessa ungdomar.

Syftet med doktorsavhandlingen är alltså att studera vad som händer när unga med funktionshinder flyttar från föräldrahemmet in i en lägenhet i en nyetablerad personalbemannad boendeverksamhet. Undersökaren har gjort upp tre frågeställningar. Den första handlar om hur det vardagliga livet i en boendeverksamhet samt de regler och normer som påverkar handlingsutrymmet för de olika aktörerna utformar sig. Den andra frågeställningen handlar om hur maktstrukturer och emotionella relationer mellan aktörerna skapas, utvecklas och förändras. Den tredje och viktigaste frågeställningen för mig vill få fram vilka möjligheter de unga har att uppnå självbestämmande i vardagslivet trots behovet av de omfattande hjälpinsatserna.

Bramston & Cummins (1998) forskning ”Stress and the move into community accommodation” är intressant. Forskarna påpekar också här att det finns lite forskning inom området. Studien är gjord med fyra deltagare med lätta intellektuella funktionsnedsättningar och följer dem fem månader för att se hur flytten inverkar på stressnivån och andra problem. Personerna bodde på något slags stödboende där de fick hjälp bara under vissa tidpunkter. De deltog frivilligt i undersökningen och det som de hade gemensamt var att de alla just höll på att flytta till en egen bostad med bara lite stöd. Stressnivån mättes med Lifestress Inventory-skalan. Det är en stresskala gjord speciellt för personer med mild och måttlig intellektuell funktionsnedsättning. Dessutom intervjuades personerna individuellt.

Det intressant i resultaten av forskningen var att stressnivån för personerna sjönk under flyttens gång. Det verkade alltså som att flytten inte var speciellt ansträngande för personerna. Det var ändå andra faktorer och händelser i omgivningen som sedan höjde på stressnivån igen. Dessa händelser kunde t.ex. vara att någon i respondenternas omgivning blev sjuk.

”Daily life after moving into a care home- experience from older people, relatives and contact persons” (Andersson, Petterson & Sidenvall 2007) har vissa delar som kan jämföras med mitt arbete. Syftet med forskningen var att kunna förklara äldre människors upplevelser av dagligt liv på ett vårdhem efter att de flyttat dit. Forskningen ville också

ta reda på hur de äldre ansåg sig vara delaktiga i beslutet av att flytta. Studien ville också undersöka hur släktingar och andra nära personer upplevde situationen.

Metoden i arbetet var kvalitativ med 13 respondenter mellan 69-90 år som just flyttat till ett vårdhem. Personerna bestod både av sådana som flyttade från egna hemmet och sådana som flyttade från andra institutioner. Intervjuer utfördes med 13 äldre, 10 släktingar och 11 kontaktpersoner till dessa äldre.

Forskningens resultat var ganska positivt. Majoriteten av de äldre upplevde sig nöjda med att bo på ett vårdhem. Släktingarna var också nöjda med ron i hemmet och den hemliknande atmosfären. Vissa respondenter kände sig ändå ensamma och släktingarna trodde att de äldre var uttråkade, fastän de egentligen bara skulle vilja ha lite mera personer att kunna socialisera med. Vissa respondenter fann inte att självbestämmanderätten uppfylldes. Forskningen kom fram med resultatet att om de äldre invånarna kände sig ha kontroll över sina liv, så kunde de kanske med tiden bli nöjda.

En annan lämplig forskning är "Transitions in the lives of young people with complex healthcare needs" (Kirk 2008). 28 ungdomar mellan åldrarna 8-19 år rekryterades via något som kallas Community Children's Nursing Teams. Materialet samlades in genom intervjuer. Resultaten av studien var att dessa ungdomar med komplexa behov av vård ofta upplevde många och samtidiga övergångar i deras liv. Förutom övergången från barndom till vuxenliv upplevde de också organisatoriska övergångar och sådana övergångar som hade med sjukdomen att göra.

Studien fokuserar på övergångarna från barnvården till vuxenvården och också från att föräldrarna tagit hand om dem till att måsta ta hand om sig själv. När det handlade om övergången från barnservicen till vuxenservicen upplevde ungdomarna osäkerhet på grund av att de inte fick tillräckligt med information och inte var tillräckligt delaktiga i processen. Det var svårt att flytta till en ny kultur och förlora kontakter till bekant personal. Skyldigheten att fatta egna beslut och ha kontakt med servicen ansåg de unga att kom för plötsligt, inte som en integrerad process som stegvis gick framåt.

Studien kom alltså fram till att övergångarna ofta är för koncentrerade på servicen i stället för att se det bara som en del av processen. Det skulle vara viktigt att också koncentrera sig på helheten av övergångarna till självständighet. Det borde skapas individuella

planer för dessa ungdomar som involverar dem själva och föräldrarna. Det vore viktigt för att försäkra fortsättning av stöd i andra övergångsfaser.

”Moving home: the experience of women with severe intellectual disabilities in transition from a locked ward” (Owen, Hubert & Hollins 2008) kommer jag också att använda som tidigare forskning i mitt arbete. Denna handlar om hur kvinnor med svåra intellektuella funktionsnedsättningar upplever flytten från en långtidsvårdavdelning till mera integrerade boenden. Syftet var också att få fram hur deras liv ändrades i och med flytten. Som metod användes intervjuer och deltagande observationer för att lära känna de elva respondenterna och deras dagliga liv.

Studien fann att flytten var negativ för de flesta kvinnorna. De var inte involverade i processen då de flyttade, det nya boendet fick väldigt lite information om klienterna och personerna stöddes inte tillräckligt. Studien visade också att kvinnornas liv inte egentligen alls ändrades i och med flytten, detta berodde dock på vart de flyttade. Studien poängterar dessa kvinnors behov när de flyttar från långtidsavdelningar och också behovet av att planera deras framtid.

Annette Tallberg har 2012 gjort en rapport till boendestiftelsen ASPA ”Jag vill ju bara ha ett hem.. En kartläggning om behovet av boendeservice bland svenskspråkiga personer med utvecklingsstörning i Helsingfors”. Syftet med utredningen var att utreda dagens och framtidens behov av boendeservice för svenskspråkiga personer med utvecklingsstörning. Helsingfors stad håller på att utveckla boendeservicen inom ramen för projektet ”Individuellt boende för personer med utvecklingsstörning” och initiativet för denna rapport togs av dem. Sammanlagt intervjuades 29 personer i åldern 16-47 år och deras anhöriga.

En stor del av respondenterna och informanterna visste inte hur serviceplanen hade gjorts upp för dem, vad syftet med planen var och vem som var ansvarig för planen. Största delen ansåg också att det var oklart hur serviceplanen enligt handikappservice-lagen skiljde sig från den individuella planen som Kårkulla samkommun gör upp, i vars boende respondenterna bodde. Därför uppfattades det som onödigt att göra två olika planer. Många av de intervjuade och deras anhöriga förstod inte vad serviceplanen fanns till för.

Utredningens resultat har visat på vissa saker som borde förändras och sedan lett till rekommendationer för utveckling. Rekommendationerna handlar om att få till stånd ett bättre samarbete mellan de olika aktörerna i processen för att säkerställa god service på svenska för personer med utvecklingsstörning. Samarbetet leder också till att boendeservicen motsvarar brukarnas behov och kvalitetsrekommendationerna. Serviceprocessens olika skeden borde också förtydligas och involvera brukaren i planeringen av servicen. Då kan de individuella behoven bättre beaktas. Staden skall också i samarbete med serviceproducenter utveckla fler serviceformer, så att brukaren skall kunna välja mellan olika alternativ. Den individuella boendeservicen skall också utvecklas så att den motsvarar brukarens behov, t.ex. genom att erbjuda klienten mer individuellt planerat stöd i hemmet.

Den kortvariga boendeservicen borde också utvecklas för att familjernas behov skall kunna beaktas. Det behövs också en modell för boendeförberedelse och -träning för att stöda brukarna och de anhöriga före och efter flytten. Till sist är det också viktigt att komma ihåg att erbjuda tillräckliga och ändamålsenliga stödtjänster för att öka brukarnas möjligheter att delta i samhällelig verksamhet och utöva fritidssysselsättningar.

Som en liten sammanfattning av alla studier så påvisade studien om stressnivån ett positivt resultat, stressnivån sjönk under flyttningsprocessen. Det som ändå gjorde att nivån steg igen var andra negativa händelser i personens omgivning. Doktorsavhandlingen av Olin tog upp frågan om den svåra självständighetsfrågan då det gäller dessa ungdomar och deras flytt till ett hem med personal. Forskningen om äldre personer som flyttar in till ett vårdhem, var i stort sätt positiv. Den visade dock på att vissa äldre kände sig ensamma och vissa ansåg inte att självbestämmanderättens krav uppfylldes. Om personerna kände sig ha kontroll över sina liv kunde de kanske bli nöjda med tiden.

När det handlade om övergångar för unga personer med svåra hälsoproblem visade resultaten att personerna inte hade fått tillräckligt med information och de kände sig inte delaktiga i processen. Det var svårt att flytta till en ny kultur med ny personal. Personerna ansåg också att de för plötsligt måste fatta egna beslut och ha kontakt med servicen, processen borde vara mera stegvis. Övergångarna var också för koncentrerade på enbart servicen och det skulle ha varit till nytta med individuella planer.

Forskningen som handlade om personer med grava intellektuella funktionshinder som flyttar hemifrån visade att processen oftast var negativ. Personerna var inte involverade och det nya boendet fick lite information om deras nya invånare. Här poängterades också planering av framtiden. Också rapporten om boendeservicen och flytten hemifrån resulterade i förslag som att förbättra samarbetet mellan de olika parterna i flytten. Processens olika skeden borde också förtydligas och involvera klienten i planeringen. Då skulle behoven bättre kunna beaktas. Dessutom kunde det finnas flera boendalternativ för personerna att välja mellan och en modell för boendeträning borde utvecklas. För att personer med intellektuella funktionsnedsättningar skall kunna delta i samhället och utöva sina fritidssysselsättningar borde det finnas tillräckligt med stödtjänster.

De tidigare forskningarna kan jämföras till en viss del också med mitt arbete. De har också varit kvalitativa och forskarna har undersökt hur personer har upplevt att flytta och också kommit fram till vissa resultat. Resultaten kan jämföras med mina resultat, om de stämmer överens eller inte.

3 TEORETISK REFERENSRAM

I forskningsprocessen finns det samband mellan teori och empiri men i olika metoder är dessa samband olika. En metodstrategi är abduktion, vilken handlar om att man utgår från empiri men också beaktar teorin. Man studerar alltså olika fenomen i verkligheten och analyserar och tolkar dessa sedan utifrån ett teoretiskt perspektiv, en teoretisk referensram. Teoretiska referensramar handlar om att man har kunskap om tidigare teorier och kan använda dessa som analysverktyg. Man antar att dessa är relevanta och kan leda till teoretiska antaganden och mönster i de fenomen man undersöker i verkligheten, vilket man inte skulle ha kunnat upptäcka utan tidigare teoretisk kunskap, alltså den teoretiska referensramen. (Larsson m.fl. 2005:23)

Det finns olika uppfattningar om relationen mellan teori och empiri. Vissa teoretiker menar att empirisk data alltid tolkas mot bakgrunden av någon teoretisk referensram. En annan synvinkel är att vetenskapliga undersökningar skall styras av teoribaserade problem, vilket betyder att teori och empiri är lika viktiga i forskningsprocessen. En tredje syn på relationen mellan teori och empiri är att den teoretiska referensramen kommer att

styra metodvalet vilket i sin tur styr valet av data som samlas in och analyseras (Larsson m.fl. 2005: 24 -25).

Jag har använt abduktion i mitt examensarbete, jag har studerat hur personer med intellektuella funktionsnedsättningar upplever att flytta hemifrån och sedan har jag analyserat det utifrån teorier om självbestämmanderätt, delaktighet och vad hem och rum betyder för personer. Jag har också analyserat mitt material och jämfört det med liknande forskningar som gjorts tidigare.

3.1 Delaktighet

Delaktighet kan förstås på flera olika sätt. Det kan t.ex. beskrivas som att vara del i ett sammanhang, att känna samhörighet med andra och det kan det också definieras som att ha ett gemensamt ansvar för något. Enligt Gustavsson (2004:11) kunde delaktighet vara en förutsättning för att ett samhälle blir ett samhälle. Det måste finnas någon sammanhållande gemenskap på livets olika plan, dvs. på arbetet, i familjen och på fritiden.

Gustavsson (2004: 17-21) anser att delaktighet är ett gammalt begrepp som mycket har diskuterats men med andra ord. T.ex. har man talat om segregation, normalisering, integrering och inklusion. Han menar också att begreppet inklusion idag lever sida vid sida med delaktighetsbegreppet.

Delaktighetsbegreppet innefattar både upplevelsen av delaktighet och ett målinriktat handlande. Att vara delaktig är beroende av flera olika faktorer, både personen själv, samspelet och av miljön. Hur delaktig en person upplever sig vara beror på i vilken situation han/hon befinner sig i. Detta betyder att man inte kan bedöma delaktighet utan att se på sammanhanget. Ändå kan det vara så att vissa personer är mera delaktiga och i flera situationer. Här påverkar personens egenskaper och miljön också graden av delaktighet. (Gustavsson 2004: 148-149)

Som det ena stödet i min teoretiska referensram har jag använt ICF, International Classification of Functioning, Disability and Health, som starkt är influerad av FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och FN:s standardregler för att tillförsäkra delaktig-

het och jämlikhet för människor med funktionshinder. ICF har också accepterats som en av FN:s klassifikationer. (Björck- Åkesson och Granlunds 2004:32)

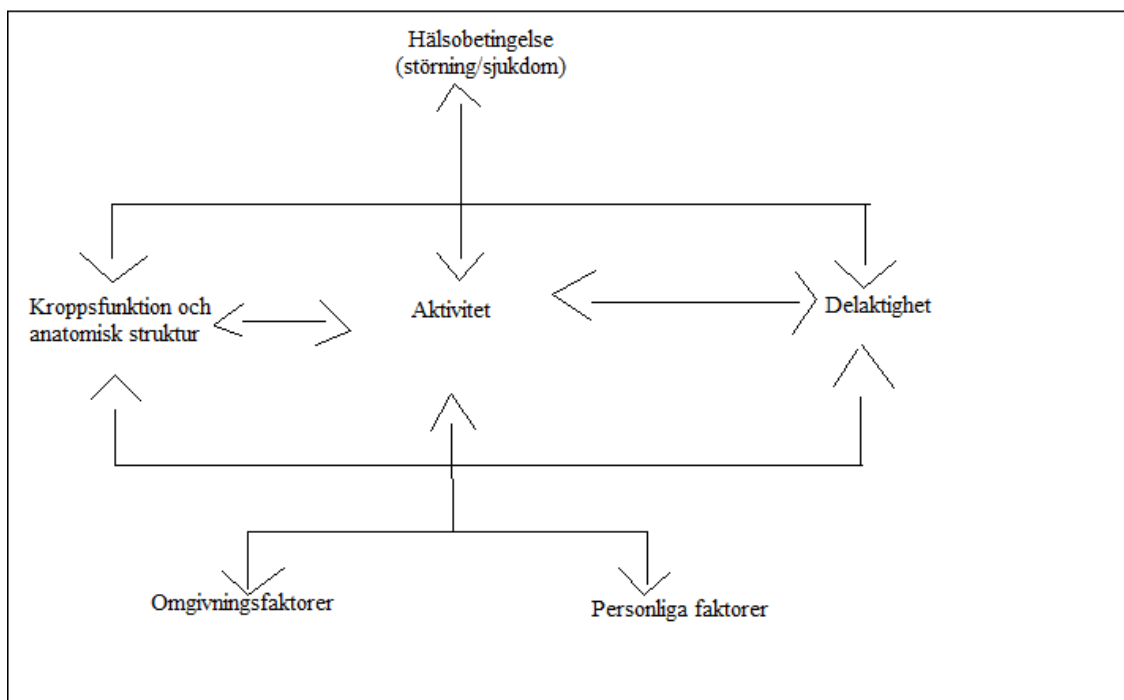
Brundtland 2002 (se Gustavsson 2004) skriver om ICF ”They accept the right of disabled to be a natural part of society”. Björck-Åkesson (2004: 29-33) skriver om den bi-psykosociala modellen som kombinerar den medicinska och sociala modellen med hjälp av aktivitetsbegreppet. Denna klassifikation beaktar sociala och kontextuella faktorer. Klassifikationen använder termen funktionstillstånd, som innefattar alla kropps-funktioner, kroppsstrukturer, aktiviteter och delaktighet och funktionshinderbegreppet handlar om funktionsnedsättningar, strukturavvikelse eller delaktighetskränkningar. ICF tar också upp omgivningsfaktorer som integrerar alla dessa begrepp. Detta betyder att klassifikationen ger möjligheten att förklara en profil av personens funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa inom flera områden.

Det övergripande målet med klassifikationen är att erbjuda standardiserade benämningar och en struktur för att beskriva hälsa och hälsorelaterade tillstånd. Det centrala här är funktionen, i stället för diagnosen, och ICF ger en modell av funktionshinder som är beroende av miljön. Den lyfter också fram aktivitet och delaktighet hos individen. ICF förklarar i första hand hur kroppen fungerar och beskriver en individs aktivitet och livssituationer. Det viktiga här är också att modellen koncentrerar sig på fungerande i stället för avvikelse. Detta fungerande i vardagliga livssituationer är centralt för delaktighetsbegreppet. ICF poängterar personens engagemang i situationen och ser det som avgörande för bedömningen av hans/hennes delaktighet. Enligt ICF kan man alltså inte värdera delaktigheten utan att fråga individen om han/hon upplever sig delaktig. (Björck-Åkesson & Granlund 2004: 30)

ICF använder delaktighetsbegreppet i betydelsen “en individs engagemang i livssituationer” i förhållande till hälsotillstånd, kroppsfunktioner och kroppens struktur, aktiviteter och faktorer i omgivningen. Kroppsfunktioner är kroppssystemets fysiologiska funktioner och psykologiska funktioner. Kroppsstruktur handlar om anatomiska delar av kroppen så som organ, lemmar och deras komponenter. Dessa visar hur personen fungerar fysiskt och psykiskt. Aktivitet handlar om hur personen utför dagliga aktiviteter, delaktighet visar hur personen upplever involvering i livssituationer. Dessa kan vara lärande och kunskapstillämpning, allmänna uppgifter och krav, kommunikation, förflytt-

ning, egenvård, hemliv, mellanmännsliga relationer, större livsområden, samhälle, socialt och medborgerligt liv. (Björck-Åkesson & Granlund 2004: 37-40)

Omgivningsfaktorer visar vilken fysisk och social miljö samt förutsättningar och omständigheter som omger personen. Delaktighet uppstår alltid i skärningspunkten mellan en persons aktivitet och miljön, alltså i samspelet mellan personen och miljön. Delaktighet innefattar autonomi och att kunna bestämma över sitt eget liv, fastän man inte skulle kunna utöva olika handlingar själv. Detta betyder att den egna viljan och motivationen, personliga mål och roller är viktiga för upplevelsen av delaktighet. Olika personer kan agera olika i samma situation och därför är det av betydelse att människor bedömer sin delaktighet själv. Här nedan (se figur 1) finns en beskrivning av delaktigheten enligt ICF. (Björck-Åkesson & Granlund 2004: 65-66)

Figur 1 Delaktighet enligt ICF, International Classification of Functioning, Disability and Health (Björck-Åkesson & Granlund 2004:34)

Modellen i ICF beskriver en interaktiv utvecklingsprocess mellan de olika komponenterna. Modellen sätter personens egen aktivitet i fokus. En persons funktionstillstånd inom en viss domän är beroende av hälsotillståndet och omgivningsfaktorer samt personliga faktorer. Ett hälsotillstånd kan ge avvikelse i kroppsliga funktioner och detta påverkar personens aktivitet och delaktighet i olika vardagliga situationer. Samtidigt

påverkar både den fysiska och sociala miljön samt personliga faktorer delaktigheten. (Björck-Åkesson & Granlund 2004: 32-37)

Molin (2004: 68-69) har beskrivit sex olika former av delaktighet, nämligen aktivitet, engagemang, tillhörighet, autonomi, makt och interaktion. Aktivitet handlar alltså om en persons genomförande av en uppgift eller handling. En aktivitet kan genomföras med mer eller mindre engagemang och därför tycks engagemanget handla om hur en person utför någon aktivitet. En person kan dock uppleva sig vara delaktig fastän han/hon i verklig mening inte är aktiv eller engagerad.

Molin (2004: 69-74) beskriver till nästa formell tillhörighet, alltså att man har formellt tillträde någonstans. Då kan man säga att den formella tillhörigheten legitimerar ett deltagande. Det finns också en subjektiv dimension av tillhörighet som här kallas informell tillhörighet. Då handlar det om hur personen själv upplever sig vara accepterad och tillhöra något. Nästa begrepp är självbestämmande och autonomi. Dessa berör individens möjligheter att göra självständiga val och själv bestämma över sin situation. Delaktighet kan också innehålla utövande av makt men delaktighet är ingen garanti för makt. Makt kan t.ex. definieras som att ha makt över att få sin egen vilja igenom eller så kan det handla om förmågan att bestämma över sig själv. Delaktighet handlar om både aktiva och passiva dimensioner och därför behövs interaktion som begrepp i denna modell.

Att vara maximalt delaktighet sker när personen är i samspel med omgivningen. Samspelet skall kännetecknas av accepterande och ömsesidighet. Också den informella tillhörighetskänslan är väldigt viktig. (Molin 2004:75)

3.2 Självbestämmande

Eftersom självbestämmanderätten är ett centralt begrepp i mitt arbete, är det viktigt att gå igenom det. Allmänt sagt är självbestämmanderätten en moral rättighet om att välja och fatta beslut om saker som hör till det egna livet. Denna rättighet tillhör alla vuxna människor. Alla individer är ändå på någon nivå beroende av andra och om man erkänner detta beroende till andra människor kan man uppnå en balans mellan självständighet och naturligt beroende. Balansen kan uppnås när människan använder de färdigheter

som hans/hennes kunnande räcker till och miljön ger tillräckligt godkännande stöd och hjälp för detta. (Lepikkö & Mehtälä 2011: 17)

Det har tidigare varit en allmän kutym att se personer med utvecklingsstörning som objekt i stället för subjekt. Många gånger har man ansett att dessa personer inte kan göra val, att de inte förstår de olika alternativen. Detta duger ändå inte som orsak för att lämna dessa personer ytterom sina egna valmöjligheter. Med hjälp av tillräckligt stöd och visande av alternativ kan man stöda personerna att välja själv.

I lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (1977/519) är det skrivet att personer med utvecklingsstörning skall tas med i beslutsfattandet när det handlar om hans/hennes liv. I utredningen gjord av Lepikkö och Mehtälä (2011) kommer det fram att personer med intellektuellt funktionsnedsättningar borde ha rätt till medbestämmanderätt, de borde få välja bland flera olika alternativ. Personerna har också rätt till att få hjälp med att förstå konsekvenserna och riskerna med de val som de gör.

Det att man kan bestämma över sitt eget liv är viktigt för självkänslan och stöder känslan av den personliga integriteten. Om man ändå är beroende av andra i sitt vardagliga liv, finns det en risk att andra får för stor makt. Rutiner är viktiga för personer med intellektuella funktionsnedsättningar och det ger en viss trygghet men det kan också leda till att personens initiativförmåga försvagas. Om en person inte kan uttrycka sin vilja själv, kan hans/hennes självbestämmande utövas av någon som känner personen väl. Detta kan ändå vara problematiskt, eftersom man aldrig kan vara säker på att det som man tror att en annan person vill är hans/hennes sanna vilja. (Bakk & Grunewald 2000:11)

I lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (2000/812) i 9§ står det om självbestämmanderätt i specialsituationer enligt följande:

Om en myndig klient på grund av sjukdom eller nedsatt psykisk funktionsförmåga eller av någon annan motsvarande orsak inte kan delta i och påverka planeringen och genomförandet av de tjänster som tillhandahålls klienten eller de andra åtgärder som anknyter till den socialvård som ges klienten eller inte kan förstå föreslagna alternativa lösningar eller beslutens verkningar, skall klientens vilja utredas i samråd med klientens lagliga företrädare, en anhörig eller någon annan närstående.

3.3 Hem och boende

Personernas boendemöjligheter har utvecklats mycket under de senaste decennierna. Förr bodde de allra flesta på institutioner men i och med normaliseringsprincipen på 1960-talet började man med avinstitutionaliseringen. Idag bor de flesta på olika boenden eller i stödbostäder.

Paulsson & Ringsby Jacobssen (2008:16) skriver om rum på två olika sätt. Det första handlar om det tredimensionella mätbara rummet i ett objektivet sätt och det andra handlar om det upplevda rummet i ett subjektivt synsätt. Om vi intresserar oss för människor är det subjektivt upplevda rummet minst lika viktigt. Olika människor kan uppleva samma rum på olika sätt beroende på sinnesintryck, livserfarenheter och intentioner. Dessutom kan människor med intellektuella funktionsnedsättningar ha svårt att tolka sina sinnesintryck och därför kommer de att erfara rum på helt olika sätt.

Rum och plats har att göra med personers delaktighet i samhället. Det finns ett tredimensionellt, ett socialt, ett kommunikativt och ett existentiellt perspektiv på rum och plats. Det förstnämnda handlar om tillgänglighet, användbarhet och säkerhet i miljön. Detta handlar om organisering av det strukturella och funktionella. Det finns stora ojämlikheter och diskriminering när det gäller personer med intellektuella funktionsnedsättningar och tillgänglighet samt användbarhet. Många personer med intellektuella funktionsnedsättningar saknar adekvata bostäder och boendeformer som svarar mot deras behov, intressen och egna önskemål. (Paulsson & Ringsby Jacobssen 2008: 17-20)

Det sociala subjektiva perspektivet handlar om hur människor förhåller sig och agerar i samspel med andra. Vi vill t.ex. vara olika i olika situationer, man kanske vill vara i lugn och ro eller också umgås med folk. Formgivningen av byggnader innebär att fysiska förutsättningar för det sociala livet fastställs. Byggnaden borde innefatta förberedelser och möjligheter till förändring och anpassning för framtida behov och brukare. När människor flyttar, brukar de också placera området på en social värdeskala men människor med funktionsnedsättningar har inte alltid samma möjlighet. Människor som har de svårare bor ofta i områden som är besvärliga, de bor där som ingen annan vill bo. Detta kallas boendesegregation. (Paulsson & Ringsby Jacobssen 2008: 21-22)

Det kommunikativa perspektivet handlar om hur närmiljön, byggnader, rum och inredning förmedlar budskap. Platser och rum förmedlar information om vilken tid, socialt och kulturellt sammanhang samt makt och inflytande det handlar om. Det existentiella perspektivet beskriver vad människor verkligen uppfattar som betydelsefullt eller inte, som tilltalande eller fränstötande, som vackert eller fult. Det handlar också om hemmet som en del av vår personlighet och vår identitet. Det är något som beskriver hur vi är och det vi bara låter de allra närmaste se. Hemmet ger en trygghet men innebär också en viss sårbarhet. Denna del har också att göra med integriteten. Hemmet ses oftast som den plats där personen får bestämma, var självbestämmanderätten kommer in. (Paulsson & Ringsby Jacobssen 2008: 23-25)

Social- och hälsovårdsministeriet har gett ut en handbok, Kvalitetsrekommendationer för boendeservice för handikappade människor. Syftet med rekommendationerna är att stöda kommunerna i utvecklingen av boendeservice för personer med intellektuella funktionsnedsättningar. Grunden för rekommendationerna utgår från grundlagen och därifrån poängterade jämställdheten. Handboken har också utgått från klientorientering och det mångsidiga perspektivet på boende. Innehållet är indelat i fem avsnitt; kommunalplanen skall beakta boendebehov hos personer med funktionsnedsättningar, miljön och bostäderna måste för personerna erbjudas samt vara fungerande och tillgänglig. Tillgänglighet poängteras också vid den offentliga servicen och individuell service är viktig för att uppnå jämlikhet. Nyckelord i kvalitetshandboken är boende, boendeservice, handikappade människor, kvalitet, rekommendationer och service. (Social- och hälsovårdsministeriet 2003)

Jag nämnde redan Kårkulla i inledning som en väldigt viktig organisation för personer med intellektuella funktionsnedsättningar i Svenskfinland. Boendeverksamheten är den största ekonomiska delen i organisationen. Det finns traditionella gruppboendestäder där personerna hyr ut egna rum och delar på vardagsrum, kök och badrum. De kan också ha egna badrum. Samkommunen har också lägenhetsboende, vilket kan erbjudas separat eller i samband med gruppboenden. Personen bor då i en egen lägenhet. Personer med lindrig och ibland måttlig funktionsnedsättning kan bo självständigt i egen lägenhet, vilket kallas stödboende. Inom Kårkulla finns också olika vårdhem för gravt fysiskt och/eller psykiskt funktionsned-

satta vuxna eller åldrande personer. De har ofta svår autism eller psykiatrisk tilläggsdiagnos. (Kårkulla 2013)

Dessa alla boendeformer är de vanligaste som personer med intellektuella funktionsnedsättningar har att välja mellan då de flyttar hemifrån. De finns på vissa ställen och ser ut på ett visst sätt. Personerna som flyttar dit har alltså inte så stor möjlighet att välja vart de flyttar och hur hemmen ser ut, för att inte tala om vem de kommer att bo med och personalen som jobbar där. Här kommer de olika perspektiven in.

Kehitysvammaisten Palvelusäätio håller på med boendeförberedelseverksamhet. Verksamhetens syfte är att stöda de berörda i livsförändringen och den stöds av penningautomaten RAY tillsammans med kommunala och lokala arbetare. Kehitysvammaisten Palvelusäätio har hållit på med boendeförberedelsen sedan 1991. Träningen har ordnats för berörda på organisationens boenden och också på andra enheter. (Kehitysvammaisten Palvelusäätio 2013)

Verksamheten vill förbereda den som flyttar och hans/hennes anhöriga för livsförändringen och göra flytten så smidig som möjligt. Det är viktigt att personen med en intellektuell funktionsnedsättning lyckas med flytten och kan känna sig hemma i det nya boendet. Här är också centralt att stöda till självständighet och att den flyttande kan anpassa sig till den nya livssituationen. Verksamheten vill också stöda anhöriga och hjälpa alla berörda parter att bekanta sig med varandra, också personalen dit personen skall flytta. Det är också viktigt att verksamheten på den nya boendeenheten skall kunna påbörjas med goda resultat. (Kehitysvammaisten Palvelusäätio)

Flyttförberedelsen planeras enligt personen och de anhörigas livssituation, behov och önskemål. Verksamheten påbörjas i god tid, 1-2 år innan flytten, och den framskrider stegvis. Från förberedelsen önskas feedback, för att ständigt kunna utveckla den. I början är det viktigt att skapa en förberedelseplan med den flyttande, anhöriga och andra samarbetspartner. Man väljer också en arbetare som planerar och utför flyttförberedelsen. (Kehitysvammaisten Palvelusäätio)

Någonting som kan ingå i flyttförberedelsen är att bekanta sig med personens vardag och omgivning. Man utreder också vilka önsksningar, hjälpbehov och – medel personen

behöver. Det ordnas också referensstöd och den individuella flyttningsplanen skapas. Serviceplanen granskas och man bekantar sig med det nya hemmet och näromgivningen. Vid slutandan börjar man förbereda sig för flytten och möblerar och inreder sitt nya hem. Det ordnas också ett läger, Pehmeä muutto, mjuk flytt, för den som flyttar och personalen. (Kehitysvammaisten Palvelusäätiö)

4 METOD

Det finns två forskningsstrategier som skiljer sig från varandra, kvalitativ och kvantitativ. Inom det sociala området är det vanligt att man håller sig till det kvalitativa sättet, som i första hand vill förstå vad människor gör och varför de gör något. Den kvalitativa datainsamlingen brukar kallas för en induktiv metod, där man går från empiri till teori. Vanliga metoder i kvalitativ forskning är intervjuer och observationer. (Jacobsen 2007: 47-53)

Den kvalitativa forskningen kan vara helt öppen där intervjuaren/observeraren väldigt lite styr processens gång. Det är inte undersökarens frågor och hans förutfattade meningar som styr svaren, utan informantens åsikter och tolkningar. (Jacobsen 2007: 47-48)

Den kvalitativa undersökningen består ofta, som tidigare nämnts, av intervjuer. När man planerar intervjun måste man tänka på bl. a. om intervjun skall göras individuellt eller i grupp. Man måste också tänka på öppenhet och struktur samt var intervjun skall genomföras. Dessutom måste man fundera på om man skall bända in diskussionen och om den skall göras personligen eller per telefon. (Jacobsen 2007: 93-112)

4.1 Metodval

I mitt examensarbete har jag använt intervju som metod och jag har intervjuat sex respondenter. Intervjuerna är halvstrukturerade med öppna frågor som så lite som möjligt

styr svaren. Efter att ha jobbat med personer med intellektuella funktionsnedsättningar vet jag att man väldigt lätt kan styra deras svar och det är något som jag absolut vill undvika i mitt arbete. Därför finns det ganska konkreta frågor som är tillräckligt lättförståeliga.

Jag har också varit tvungen att tänka på hur jag skall utföra intervjuerna och var. Jag har intervjuat personerna individuellt, eftersom det då inte finns några andra störande moment som kan påverka svaren. Jag har varit i deras hem och diskuterat på tu man hand. Personerna har fått välja var de har blivit intervjuade men jag har poängterat att det helst skulle vara på en plats där man kan vara i lugn och ro. Eftersom jag har intervjuat personerna personligen, har jag varit tvungen att tänka på intervjuareffekten och vara försiktig med att inte påverka svaren på något sätt.

Jag intervjuade personer med lindriga eller måttliga intellektuella funktionsnedsättningar. Med vissa märkte jag att språket inte var så utvecklat men jag förstod vad de menade, senast efter några tilläggsfrågor. Det var bara den första respondentens föräldrar jag frågade vad för slags intellektuell funktionsnedsättning personen har. Jag ansåg inte det viktigt och jag ville inte sära någon med att fråga en så personlig fråga. Alla kunde prata och när jag träffade dem märkte jag att de klarar av intervjun. Personalen på boenden hade också bedömt på förhand att personerna klarade av att vara med.

4.2 Insamling av data

Vilka personer och situationer man väljer ut har att göra med giltigheten för undersökningen och eftersom kvalitativa studier ofta har små sampel, är denna punkt viktig. Man måste skilja på informant och respondent. Personer som har direkt kännedom om ett fenomen kallar man för respondenter. Informanter är sådana personer som har god kännedom om fenomenet, t.ex. personalen som jobbar med den grupp som man vill undersöka. (Jacobsen 2007: 120-121)

Den grupp man vill undersöka kallas population. Det är inte alltid så lätt att ta reda på hur stor en population är men om det är möjligt utgör det en bra grund för att välja ut

tillräckligt med mångsidigt sampel. Avgränsning av tid är också viktigt, dvs. om man vill intervjua personer med intellektuella funktionsnedsättningar, skall man då intervjua bara de som håller på att flytta eller sådana som redan har flyttat? (Jacobsen 2007: 121-122)

Min population var alltså personer med intellektuella funktionsnedsättningar från Svenskfinland. Eftersom jag har samarbetat med Kårkulla och FDUV var det naturligt för mig att söka svenskspråkiga respondenter. Resultatet skulle kanske också ha blivit annorlunda om jag tagit med finskspråkiga, eftersom det finns skillnader gällande detta inom området för personer med intellektuella funktionsnedsättningar. Avgränsningen var också viktig för studien. Jag valde att intervjua personer som just har flyttat, eftersom personerna redan då har gått igenom processen. Det skulle kanske ha varit svårt för respondenterna att besvara mina frågor om de inte ännu hade gått igenom flytten. Det kunde inte heller vara för länge sedan flytten, eftersom personerna inte kanske skulle ha kommit ihåg så gamla händelser.

Man kan välja ut respondenter/informanter på flera olika sätt. Exempel är slumpmässigt urval, metoden bredd och spridning, användning av information, användning av de som man tror att är typiska, val av de mest extrema inom något område och snöbollseffekten. Ett ideal skulle vara att man kombinerade de olika metoderna. Syftet för undersökningen skall ändå alltid bestämma vilken metod man väljer. (Jacobsen 2007: 122-125)

Jag har använt mig av information och också de personer som jag trott att är typiska vid valet av mina respondenter. Eftersom jag ville undersöka hur personer med intellektuella funktionsnedsättningar upplever att flytta hemifrån, valde jag att undersöka just dem. Jag kände ju inte respondenterna från tidigare, men jag visste att de hade flyttat och att de hade en diagnostiserad intellektuell funktionsnedsättning. Jag anser att metoden var lämplig och syftet i mitt arbete gjorde att ingen annan av metoderna skulle ha passat.

Min första respondent fick jag via koordinatör för FDUV:s projekt Skräddarsydd bostadsservice Annette Tallberg. Hon kände en person med intellektuell funktionsnedsättning och hennes familj och sade att jag kunde fråga dem om de ville vara med. Jag skickade också ut en förfrågan till Kårkulla om de ville hjälpa mig med att hitta respon-

denter. Ledargruppen gick igenom mitt arbete och gav mig ett godkännande för att göra arbetet med deras hjälp om jag då arbetet blir klart lämnar in ett exempel till dem. Jag skickade sedan ut förfrågningar till regioncheferna i Östra Nyland, Nyland och Västra Nyland. Regioncheferna var positiva till min studie och gav mig sedan några namn som jag kunde kontakta och fråga om de skulle vilja vara med i mitt arbete. En person ville vara med från Östra Nyland, en från Nyland och fyra stycken från Västra Nyland.

När det handlar om forskning med personer med intellektuella funktionsnedsättningar måste man informera om forskningen på ett individanpassat sätt. Om personerna kan läsa, skall man förutom den verbala informationen också ge en simpel skriftlig version av undersökningen åt personen. Om personerna inte kan läsa kan man också berätta om studien med hjälp av bilder och berättelser. Om personerna kan prata, kan man efteråt ställa frågor av personerna för att se om de har förstått vad man har menat. (Kuula 2006:151)

När det gäller informeringen av min studie skickade jag informationsblanketten (se bilaga 1) till personerna på förhand och personalen på boendet. För att förstå vad personerna går med på, hade jag gjort två blanketter för informerat samtycke (se bilaga 1 och 2), en för föräldrar att kunna underteckna och en för respondenten själv att kunna skriva under. Den för personerna med intellektuella funktionsnedsättningar var kortare och bestod också av konkretiserande bilder.

Eftersom jag har intervjuat personer med lindriga intellektuella funktionsnedsättningar är det viktigt att veta lite hur dessa personers kommunikation kan se ut. Jag har valt ut respondenter som har en verbal kommunikation, de som kommunicerar via ord. Många personer med intellektuella funktionsnedsättningar har ofta lärt sig tala men kan ändå ha svårt med att förmedla vad de vill säga. De kanske har ett enkelt språk eller svårt med att uttala orden. Andra personer kan inte påbörja ett samtal på rätt sätt, vet inte hur de skall knyta an till det som just sagts eller vet inte hur man skall avsluta ett samtal. Orsaken till att många med intellektuella funktionsnedsättningar har svårt med samtalsregler kan vara att samtalsparterna har låga förväntningar på de svar de kan få. Personen får alltför sällan möjlighet att uppleva samtal på djupare nivå. (Bakk och Grunewald 2000:29)

Jag använde Talking Mats metoden med en av mina respondenter, också kallad samtalsmatta eller talande matta, som stöd för intervjun. Metoden har utvecklats för att hjälpa personer med kommunikationssvårigheter att uttrycka sina åsikter och att vara delaktiga i samtal som handlar om deras livssituationer. Samtalsmattan kan stöda och ersätta talet. Med hjälp av mattan kan man lättare förstå sakerna som behandlas och vad de betyder. Ofta använder man bildkort men man kan också använda ordkort. Metoden kan användas med barn och vuxna som har kommunikationsnedsättningar. Metoden är också användbar med personer som har svårt att tänka och minnas saker. (Papunet 2008)

Det finns vissa färdigheter som personen måste kunna för att det skulle vara möjligt att använda metoden. Personerna måste kunna se och känna igen bilderna och de måste också förstå dess betydelse. De måste också känna igen helst fler än tre ord i frågan som ställs och ge klara svar för att visa att de har förstått. (Papunet 2008)

Metoden är bra för att bland annat diskutera frågor som rör personens eget liv, för att stöda personens beslutanderätt, för att planera händelser i framtiden, för att ställa upp mål och värdera resultat, för att ge respons, planera kommunikationspass, för att delta i möten, för att informera och presentera nytt och för att umgås med vänner. Talking Mats är också ett bra hjälpmedel för intervjuer och förfrågningar. Personen med kommunikationssvårigheter kan lättare berätta vad han/hon tycker och känner genom att använda bildkort och placera dem på mattan under en visuell skala. (Papunet 2008)

Jag har skapat en intervjuguide som jag använde vid intervjuerna. Eftersom jag inte visste mina respondenter innan jag fick godkännande av Etix, var det oklart om alla/någon alls var bekant(a) med samtalsmattametoden. En av respondenterna ville använda samtalsmattan vid intervjun. Personen hade inte använt samtalsmatta förut men jag förklarade vad alla bilder betydde och gick sedan igenom hur man använder samtalsmattan. Respondenten förstod metoden snabbt och genom att hela tiden under intervjuens gång förklara vad bilderna betydde innan jag frågade frågan, gick det bra.. Det finns färdiga bilder på Papunets (2008) hemsida som jag har använt (se bilaga 4 och 5).

Figur 2 Exempel på samtalsmatta (Papunet 2008)

I figuren (se figur 2) ser vi ett exempel på en samtalsmatta. Till vänster finns sådant som personen tycker om, i mitten sådant som personen inte riktigt har en åsikt om och till höger finns sådant som personen inte gillar. Mitt tema var hem och de olika delarna som kan hör till hemmet. I intervjuguiden (se bilaga 4) finns bilderna som jag har använt. Sedan hade jag också tilläggsbilder (se bilaga 5) som fanns tillgängliga vid intervjutillfället.

4.3 Bearbetning och analys

Det första studenten/forskaren gör vid analys av kvalitativ data är renskrivning. För att få så mycket information som möjligt vid intervjuer, är det bra att använda bandspelare eller videoinspelning. Eftersom dessa renskrivningar, eller transkriberingar, kan bli mycket omfattande, är det bra att förutom inspelningarna också göra anteckningar under intervjuerna. Dessa anteckningar kan dock bli otydliga, eftersom man tillika måste kunna diskutera och ha ögonkontakt med den som blir intervjuad. Därför är det viktigt att så snabbt som möjligt efter intervjuerna skriva rent dem. (Jacobsen 2007: 136)

Transkription av data är grunden för innehållsanalysen och därför är det viktigt att tänka på vissa saker; förstår man allt som man har skrivit och om inte, så är det bra att anteckna detta. En annan sak är att kontrollera om allt man skrivit är nödvändigt. Det kan hända att man har antecknat något bara för att visa för intervjuaren att man lyssnar, materialet kanske inte behövs i det egna arbetet. Det är också väldigt viktigt att reflek-

tera över de huvudintryck man fått under intervjun. Dessa är viktiga att anteckna och i ett senare skede fundera på. Själva situationen där intervjun sker är också av skäl att tänka över. Kanske den intervjuade var nervös, hur fungerade man själv i ögonblicket och var platsen lämplig. Detta har att göra med tillförlitligheten och är viktig att ta upp i det kapitlet. Efter detta kan man göra en sammanfattning av intervjuerna. (Jacobsen 2007: 136-139)

Alla mina intervjuer blev dokumenterade av en bandspelare, eftersom ingen av respondenterna eller deras föräldrar hade något emot det. Det var en väldigt bra sak, eftersom jag märkte faktorer under transkriberingen som jag inte annars skulle ha kommit ihåg av bara mina anteckningar. Vice versa så hjälpte också mina anteckningar att fylla på materialet jag skrev rent från banden. Mina anteckningar var också väldigt kortformulerade, eftersom jag inte ville låta mina respondenter vänta allt för länge. Jag tänkte att deras koncentration och motivation då skulle dö ut. Jag märkte också senare fakta som jag antecknat bara för att visa respondenten att jag var intresserad och för att locka dem att berätta mera. Jag har också mycket funderat på intervjuareffekten och själva situationen hur den påverkade resultaten och intervjuens gång, men det tar jag upp i ett senare skede.

I arbetet använde jag mig av innehållsanalysen som metod för att analysera informationen jag fått in. Då tolkar man enligt Jacobsen (2007:139) texten som ”upplysningar av faktiska förhållanden”. Innehållsanalysen har fem faser inom sig. Den första handlar om kategorisering och då delar man upp sin text i olika teman. Den andra fasen handlar om att sätta in innehåll i sina teman med hjälp av citat. Sedan bör man räkna hur ofta ett tema har förekommit och efter det skall man jämföra kategorierna om det finns skillnader eller likheter. Den sista fasen innebär tolkning av skillnaderna/likheterna och analys av vad de kunde bero på. (Jacobsen 2007: 139)

Det första steget i innehållsanalysen är alltså att söka kategorier eller teman. Kategorisering av data menar Jacobsen (2007:139) att innebär ”att man samlar utsagor från intervjuerna i grupper”. Dessa teman behöver man för att kunna säga att något liknar varandra eller skiljer sig från varandra. Syftet med kategorisering är att förenkla komplicerade och omfattande material och också att kunna jämföra material från flera olika intervjuer. Jacobsen (2007:140) poängterar också att vid kvalitativa arbeten ofta an-

vänds intervjuguider som kan ses som kategorisering av material på förhand som gjorts mot bakgrund av tidigare forskningar eller teorier. Här kan den etiska klockan ringa, eftersom den kvalitativa forskningen skall kännetecknas av öppenhet. Författaren skriver ändå att detta inte behöver vara någon konflikt, eftersom det i öppna intervjuer alltid kommer fram oväntad data som i sin tur kan skapa nya kategorier och slopa gamla. Vid kategorisering kan man också använda sig av huvud- och underkategorier.

Eftersom jag skulle intervjua personer med intellektuella funktionsnedsättningar var jag väldigt medveten om att mina frågor i intervjuguiden måste vara tillräckligt konkreta. Många gånger under intervjutillfällen märkte jag att frågorna skulle ha kunnat vara ännu mera specifika och när någon fråga var lite mera abstrakt, kunde respondenterna inte svara på den utan tilläggsfrågor. Därför gjorde jag min intervjuguide enligt förutbestämda kategorier. Jag hoppas ändå att jag gav personerna utrymme för att svara helt enligt egna åsikter och också var öppen för nya kategorier. Jag känner till det etiska dilemma som här kan uppstå men jag ansåg mig vara tvungen att använda så konkreta frågor som möjligt för att få fram det som jag undersökte.

Den andra fasen i innehållsanalysen är alltså att fylla kategorierna med innehåll, vilket man gör med hjälp av citat och den tredje fasen handlar om att räkna hur många uttalanden i intervjun som hör till en viss kategori. Detta hjälper forskaren att se vad den intervjuade anser vara viktigt. I den sista delen av innehållsanalysen jämför man flera intervjuer med varandra. För varje intervju börjar man med att kategorisera, fylla kategorierna med citat och sedan räkna summan av antalet citat per kategori. Efter det kan man börja jämföra intervjuerna. (Jacobsen 2007: 142-143)

Det första man börjar med i jämförelsen av intervjuerna är att se vilka teman tas upp i intervjuerna, vilka teman tas upp av några men inte av alla och att se vilka teman som tas upp av bara en respondent. De två sistnämnda frågeställningarna leder till följdfrågor som varför det finns några som tar upp ett visst tema och varför en person tar upp något som ingen annan poängterat. För att få svar på dessa två frågeställningar måste man gå tillbaka till sitt material och fundera över vad det finns för likheter mellan de som tar upp ett visst tema eller vad det är som skiljer sig från den person som tar upp något nytt. (Jacobsen 2007: 143-144)

Det andra som görs i jämförelsen är att finna olika uppfattningar om olika teman. Detta gör man genom att ta fram citat från varje tema som belyser det. Här är man intresserad av hur åsikterna är lika eller olika om ett visst tema. Då kommer också en tilläggsfråga upp; varför har man olika åsikter? För att få svar på det måste man igen en gång återvända till det egna materialet och söka förklaring i t.ex. omständigheterna eller personliga faktorer. (Jacobsen 2007:144)

Ofta menar man att ju mera samstämmighet det finns i materialet, hur många som är av samma åsikt, desto sannare är situationen. I de allra flesta empiriska undersökningar som är gjorda med kvalitativ metod används innehållsanalysen. Innehållsanalysen har svagheter men genom att utföra de olika faserna grundligt, kan man uppnå ett godtagbart resultat. Jacobsen (2007:144) skriver:

Den här analysmetoden skulle förbättras avsevärt om man gjorde en mer stringent analys av kategorier och underkategorier samt använde bättre tekniker för att inordna enheter i kategorier och för att skapa kopplingar mellan kategorier.

Forskningen är inte klar när man har analyserat materialet, det måste förklaras och tolkas. Enligt Hirsijärvi et. al (1997:229) menar man med tolkning att forskaren funderar på analysens resultat och gör egna slutsatser av dem. Man måste t.ex. fundera på vad de som undersökt har menat med sina framhävanden. Man är också tvungen att tänka på hur man som forskare har använt språket i de olika skedena av datainsamlingen och hur detta har påverkat resultaten och hur forskaren har förstått respondenten i intervjuartillfället.

De olika personerna inom forskningen, forskaren, den som forskas och läsaren, kan tolka resultaten olika. Detta eventuella dilemma gör att det vore viktigt att forskaren från första början funderade på flera olika tolkningar. Man borde ändå alltid försöka svara på de frågor som handlar om forskningens problem. (Hirsijärvi et. al. 1997: 229-230)

Jacobsen (2007: 249-295) skriver att det går att tolka resultat på två olika sätt. En metod är att jämföra resultaten med tidigare studier. En del kritiserar detta sätt och tolkar i stället sina resultat utifrån teorier. Då vill man se varför något har skett och vilka konse-

kvenser det kan få. Jag kommer att jämföra mina resultat med tidigare studier och utifrån den teoretiska referensramen.

4.4 Tillförlitlighet och generaliserbarhet

Reliabilitet eller tillförlitlighet förklarar om tillvägagångssättet i forskningen av ett fenomen ger samma resultat i olika sammanhang. Validitet eller giltighet innebär om en viss fråga beskriver det man vill att den skall beskriva. Begreppens effekt på varandra är komplicerad. Om reliabiliteten är svag är också validiteten svag men fast reliabiliteten är hög behöver inte validiteten vara det. (Bell 2006: 117-118)

Inom den kvalitativa forskningen har man diskuterat om det alls är möjligt att meta validiteten och reliabiliteten, eftersom intervjuaren själv är ett slags analysinstrument och två forskare kan analysera forskningen på två olika sätt. Man utgår ju ofta från det induktiva sättet, alltså att hitta begreppen först efter att man har forskat vilket gör att man inte kan mäta några färdiga begrepp och då blir validitetsfrågan oklar. Reliabilitets- och validitetsbegreppet måste bedömas annorlunda än i den kvantitativa forskningen. Intervjufrågorna måste vara rätta och koncentrera sig på det man verkligen vill få fram. Validiteten är också kopplad till intervjuarens skicklighet. (Larsson m.fl. 2005: 115-117)

Inom forskningen talar man ofta om intern och extern validitet. Den interna validiteten menar att resultaten uppfattas som riktiga. Validiteten kan granskas genom test mot andra, t.ex. respondentvalidering. Då berättar man resultaten för de som blivit undersökta och om de tycks känna igen sig kan validiteten uppfattas som god. Man kan också ordna gruppdiskussioner, där respondenterna får diskutera och ge feedback eller så kan man skicka ut rapporter som respondenterna kan ge feedback på. Ett annat sätt att testa validiteten är att fråga andra forskare som har kunskap inom området om de har kommit till samma slutsatser eller granska tidigare litteratur om den stämmer överens med det egna arbetet. En annan validitetsmätning är kritisk granskning av källorna. Är respondenterna kunniga om det man vill studera? Vill de ge riktig information? (Jacobsen 2007: 157-163)

Extern validitet, överförbarhet, innefattar generaliserandet och om det är möjligt. Den externa validiteten i kvalitativa forskningar är sällan stark, eftersom man ofta har få informanter eller utgår från några observationer. I kvalitativa forskningar brukar man mera syfta till att kunna generalisera fenomen till olika sammanhang i stället för till hela populationen. (Jacobsen 2007: 166-169)

Reliabiliteten påverkas av flera olika faktorer. Då man undersöker människor finns det vissa faktorer man måste beakta. Intervjuareffekten, alltså att man som intervjuare med sin närvaro kan påverka den som blir intervjuad, och kontexteffekten, alltså att den omgivning man befinner sig i har betydelse för resultaten av forskningen, har betydelse inom kvalitativa studier. Svag reliabilitet kan också bero på något så enkelt som slarv vid anteckningsskedet. (Jacobsen 2007: 169-174)

4.5 Etiska överväganden

Forskare jobbar med mer eller mindre tvingade regler när det gäller god forskningsetik. Det finns uttalade och outtalade normer om god vetenskap. Olika forskare har också olika yrkesetikiska riktlinjer som skall följas men en viktig tumregel är att sträva efter att tjäna mänskligheten och ha respekt för mänskligt liv. Forskaren har ansvar för de människor han/hon undersöker, både deras välbefinnande vad gäller undersökningen och den information som samlas in om dem. (Codex - regler och riktlinjer för forskning, 2011)

Det finns tre olika krav som en forskning alltid skall försöka tillfredsställa; informerat samtycke, kravet på skydd av privatlivet och kravet på att bli korrekt återgiven. Det informerade samtycket innebär att de som deltar själva skall kunna besluta om detta, det får inte finnas någon press. Förutom detta innebär samtycket också att den som blir undersökt skall få tillräckligt med information, t.ex. om huvudsyftet och hur resultaten skall användas, och att de förstår informationen de får. Man kanske inte skall berätta allt, eftersom det kan påverka reliabiliteten. (Jacobsen 2007: 21-23)

Skydd av privatlivet är också en viktig del i forskningsetiken. Man måste tänka på hur känslig och privat den information som samlas in är. I den kvalitativa studien undersö-

ker man ofta ett fåtal människor, vilket betyder att det kan vara lätt att urskilja personer från undersökningen, trots att man inte har använt några namn. (Jacobsen 2007: 24-26)

Kravet på korrekt presentation av data handlar om att man inte skall förfälska data eller resultat och att inte plagiera. Det bästa sättet att säkra detta är att man beskriver alla steg i forskningsprocessen och att informationen som har samlats in är tillgänglig för andra. I kvalitativ forskning använder man ofta intervjuer som är konfidentiella, men det är ändå bra att spara dessa i fall de skulle måste granskas. (Jacobsen 2007: 26-27)

När man undersöker barn och omyndiga gäller skilda regler. Det kan vara svårare att få informerat samtycke, eftersom de kanske inte kan bedöma alla risker med undersökningen och de kan lättare låta sig påverkas av andra. Barn som fyllt 15 år och inser vad forskningen innebär skall informeras samtycke till forskningen. När det gäller grupper som inte intellektuellt har förmåga att fylla kraven på informerat samtycke måste man lita på människor i deras omgivning. I andra fall skall vårdnadshavarna eller personens lagliga företrädare informeras och samtycka till forskningen. Det är ändå bra att tänka på att en forskning inte skall utföras på en utsatt grupp om den kan göras på en mindre utsatt grupp. (Codex- regler och riktlinjer för forskning, 2011)

Kuula (2006:147) skriver att man inte systematiskt skall exkludera marginalgrupper från forskningen, t.ex. dementa och personer med intellektuella funktionsnedsättningar. Då skulle man lämna bort väsentliga delar av människolivet. I FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar poängteras också delaktighet, vilket inte skulle kunna uppfyllas i forskningar om man inte undersökte dess personers perspektiv.

I lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (2000/812) 9§ står det om självbestämmande i specialsituationer.

Om en myndig klient på grund av sjukdom eller nedsatt psykisk funktionsförmåga eller av någon annan motsvarande orsak inte kan delta i och påverka planeringen och genomförandet av de tjänster som tillhandahålls klienten eller de andra åtgärder som anknyter till den socialvård som ges klienten eller inte kan förstå föreslagna alternativa lösningar eller beslutens verkningar, skall klientens vilja utredas i samråd med klientens lagliga företrädare, en anhörig eller någon annan närstående.

Detta betyder alltså att personer med intellektuella funktionsnedsättningar inte har hel självbestämmanderätt när det gäller deras önsknings om att vara med i en forskning. Kuula (2006:147) skriver att personer med intellektuella funktionsnedsättningar endast

får delta i forskning om hans/hennes anhörig, annan nära person eller lagliga företrädare har gett sitt skriftliga samtycke. Det är det informerade samtycket som kräver självbestämmanderätt och färdigheter att använda rättigheten. Personen måste också så klart själv gå med på att vara med i studien.

Det är viktigt att hålla sig till forskningsetiska kraven. Personerna måste själva få välja om de vill vara med i undersökningen men det kan vara svårt att veta om de förstår allt som forskningen innebär. Jag kommer också att fråga personalen där personen eventuellt bor och deras föräldrar om de tycker att det är okej för just denna person att vara med i forskningen. De känner personen bäst och vet om denna är lämplig för en forskning både för deras egen skull och för forskningen. Jag har benämnt mina respondenter som respondent 1, respondent 2 osv. Och jag har inte heller nämnt vad personerna har för kön, eftersom jag ansåg att det inte var relevant efter att jag analyserat materialet. Detta har jag gjort för att hålla personerna så anonyma som möjligt. Jag har också förvarat mina studier inlåsta så att ingen annan kan få tag på dem. Efter att ha fått godkänt kommer jag att förstöra materialet. Jag anser att jag har presenterat materialet korrekt och jag har inte förfalskat något. I hela mitt examensarbete har jag också beskrivit hur jag har gått till väga för att alla som vill skall kunna göra på samma sätt och granska att allt är rätt.

5 RESULTAT

Respondenterna i mitt examensarbete kom alla från Svenskfinland. En från Östra Nyland, en från Nyland och fyra personer från Västra Nyland. Tre av personerna bor på Kårkullas gruppboenden, två bor i Kårkullas stödboenden och en person bor på Boendestiftelsen ASPA:s boende. Respondenterna bestod av tre kvinnor och tre män mellan åldrarna 20 och 32 år. Två stycken hade flyttat från sina föräldrar år 2011, de fyra andra hade flyttat från sina föräldrar år 2012. Jag kommer att benämna respondenterna som respondent 1, 2, 3, 4, 5 och 6 och jag kallar dem också för boare, eftersom det är ett begrepp som är allmänt använt inom Kårkulla i Svenskfinland.

Eftersom jag hade gjort en intervjuguide med ganska konkreta frågor, fick jag också ganska konkreta och korta svar. Jag hade gjort en slags förkategorisering och alla kate-

gorier har sitt ursprung i intervjuguiden. Efter att jag analyserade materialet kom jag fram till tre olika huvudkategorier, upplevelsen av hem, möjlighet att påverka inom flyttningsprocessen och upplevelse av flytten. Dessa kommer jag att behandla här nedan. Respondent 1 har använt samtalsmattametoden.

5.1 Det egna hemmet

Denna kategori har sitt ursprung från frågorna om vad respondenterna upplever som hem, vad som är bra med ens egna hem respektive dåligt och också om vad de anser att är viktigt att finns nära det egna hemmet och om de saknar något från föräldrarnas hem. Kategorin är indelad i flera underkategorier.

5.1.1 Upplevelse av hem

Fyra av respondenterna ansåg att deras hem är där de bor nu och två personer ansåg att de känner sig hemma i både det nya hemmet och i det gamla. Både respondent 1 och 2 svarade genast *"Här"* på frågan om var de känner sig hemma. Respondent 3 och 5 ansåg också att de känner sig hemma här. Respondent 4 och 6 tyckte att de ibland känner sig hemma på det nya boendet och ibland hos föräldrarna. 4: *"Nå ibland känner ja mig hemma hos mamma.. o ibland känner ja mig hemma här."* Svaren hade hög samstämmighet och jag hittade inga orsaker varför just respondent 4 och 6 tyckte att de kände sig hemma både i det nya hemmet och hos föräldrarna.

Ingen av respondenterna saknade något från deras föräldrahem, bara respondent 4 medgav att personen saknade föräldrarnas hund ibland, efter att jag frågat flera följdfrågor. När jag frågade om respondenten saknade föräldrarna var svaret: *"Jaa, int vet ja nu. Ja tycker no att de e skönt."* Med det menades att det är skönt att få vara i fred.

Min fråga om vad personerna anser att är viktigt att finns nära deras hem var svår. För nästan alla respondenter måste jag ställa följdfrågor, och då gav jag alltid exempel så som butik och natur. Respondent 1, 2 och 3 svarade butik, vilket kan vara en följd av att jag nämnde det eftersom ingen av dem själv brukade gå och handla. Respondent 3

nämnde också service. Respondent 4 ansåg att mamma och natur är viktigt att finns nära, *"Natur, när man får frisk luft."* Respondent 5 svarade att vägen är viktig. Efter några följdfrågor kom det fram att den är viktig för att kunna komma dit man vill, respondenten brukar ibland gå och handla cd-skivor.

Respondent 6 svarade genast *"Kontakter"*. Både respondent 3 som nämnde mamma och respondent 6 som nämnde kontakter hade också tidigare ansett att både nya hemmet och föräldrarnas var deras hem. Kanske de också därför här nämnde sociala kontakter. Varför respondent 5 nämnde vägen som det viktigaste vet jag inte. Personen hade dock en förkärlek för fordon, vilket kanske hade någon betydelse.

Alla respondenter trivdes där de bor nu. De tyckte om det nya hemmet men respondent 2 och 5 ansåg att rummet var för litet. 5: *"Men själva rummet är nog för litet. För jag har funderat på ett större soffbord och ett till synten. Då sku de få vara lite större."* Det bästa med nya hemmet var enligt respondent 1: *"att få lyssna på Michael Jackson."* Respondent 2 tog upp en helt annan sak: *"Föräldrarna klagar inte."* Respondent 3 fundrade en stund och svarade: *"Nå de bästa tror ja no e att de e ett egnahemshus så att man int måst gå i trappor."* Respondent 4 svarade bara att allt är bra här. Respondent 5 svarade genast kompisarna och respondent 6 tyckte att det är roligt att få hjälpa till, speciellt att få vara gårdskar. De olika svaren berodde nog på de olika personerna med deras olika intressen.

Det fanns vissa faktorer som kom upp under intervjun som respondenterna inte tyckte om vad gäller deras nuvarande hem. Respondent 1 tyckte inte om maten, respondent 2, 3 och 6 ansåg att personalen kunde synas och höras lite mindre. Respondent 2 och 5 ansåg att rummet var för litet. Att respondent 1 inte tyckte om maten vet jag inte vad det berodde på. Respondenterna 2 och 3 bodde båda på stödboenden och hade båda de lindrigaste funktionsnedsättningar av alla mina respondenter. Detta kan vara orsaken till att de ville att personalen skulle komma mera sällan. Respondent 6 hade från början blivit osams med personalen och tyckte inte om att de sade vad personen skulle göra. Det var också säkert orsaken till varför det nämndes.

5.1.2 Upplevelse av andra boare

Respondent 4 och 6 tyckte om de andra boarna där de bodde. Respondent 1 svarade först att alla är bra men sade i slutet av intervjun att det är dåligt när de andra bråkar och har mycket ljud. Respondent 2 hade inte ännu så mycket kontakt med de andra. När jag frågade om det skulle vara roligt att ha var svaret: *"Nå ja ha no fundera på de men ja e int rikit säker."* Respondent 3 bodde i ett egnahemshus och hade inga andra boare omkring sig men tyckte att grannarna var trevliga. Respondent 5 svarade med ett skratt på frågan om vad personen tycker om de andra som bor på samma ställe: *"Känns int ensamt i alla fall."*

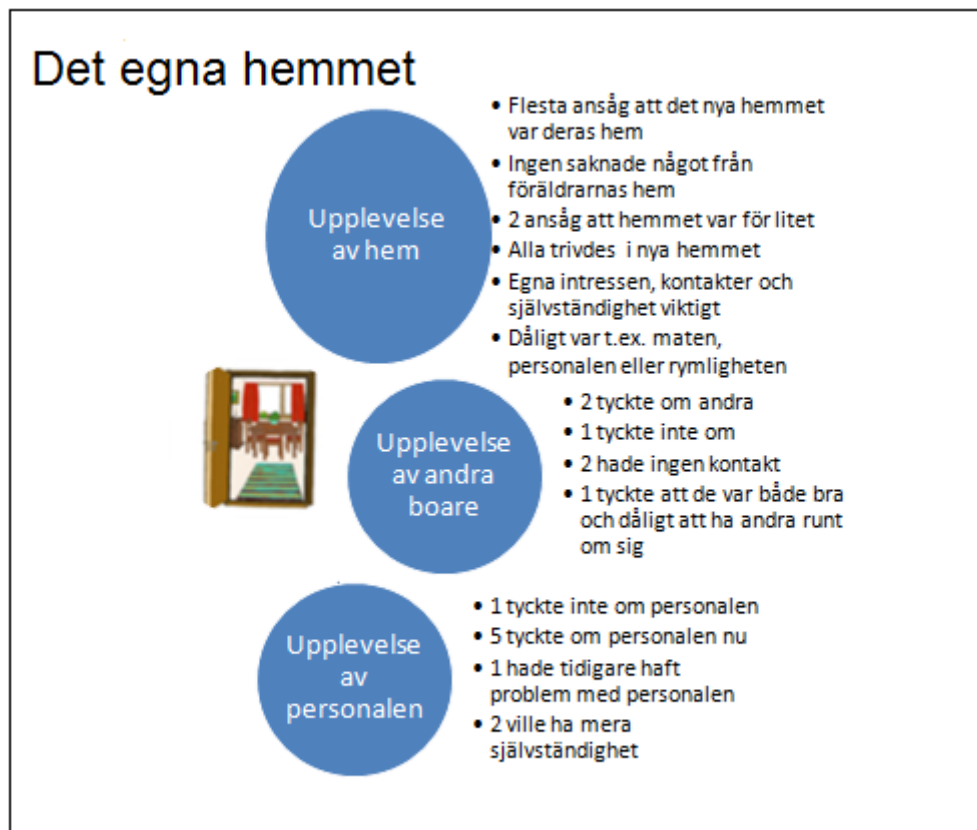
Respondent 1 bodde på ett boende som ingen annan av respondenterna bodde på och därför kanske svaren var olika. Respondent 4, 5 och 6 bodde på samma gruppboende och de hade relativt positiva syner på de andra boarna. Respondent 2 bodde högst upp i ett höghus i en egen lägenhet med bara lite stöd av personalen. Hobbyn var också att vara på datan, vilket sällan kräver andra sociala kontakter. Respondent 3 bodde också helt skilt från det egentliga boendet. Det fanns ingen speciell skillnad mellan män och kvinnor.

5.1.3 Upplevelse av personalen

Alla andra förutom respondent 1 tyckte att personalen var okej nu. Jag använde samtalsmattametoden med respondent 1 och när jag frågade vad respondenten tycker om personalen, sattes bilden under den sura gubben (se bilaga 6). Respondent 2 hade sagt att personalen går för ofta och efter det hade de tagit bort en träff i veckan. Respondent 3 tyckte om personalen men tyckte att de ännu gick för mycket, personalen hade inte ännu åtminstone ändrat på träffarna. Respondent 4 och 5 hade inget dåligt att säga om personalen men respondent 6 hade från början varit osams med dem. 6: *"Ja va funder-sam från första början. De va liksom städande. När ja to en liten paus så kom dom o rev upp dörren o börja järva igen."*

Det som kunde vara orsaken till skillnaden mellan de olika svaren är att de två som bor i stödboende, respondent 2 och 3, har mera frihet och självständighet. De ansåg ändå att personalen kunde gå lite mera sällan. Av egna erfarenheter har jag märkt att detta ofta är

fallet. Ju mera självständighet man har och ju lindrigare intellektuella funktionsnedsättningar man har, desto mera vill man klara sig själv. Också respondent 6 var lite missnöjd med personalen. Personen tyckte helt klart om att få bestämma själv om sina handlingar, vilket vem som helst gör. Här nedan (se figur 3) finns en sammanfattning av resultaten i denna kategori.

Figur 3 Det egna hemmet

5.2 Möjlighet att påverka inom flyttprocessen

Denna kategori i mitt examensarbete handlar om hur respondenterna hade möjlighet att påverka t.ex. var de skulle bo, med vem, hur det nya hemmet skulle se ut, aktiviteterna som ordnas inom ramen för boendeverksamheten och om personerna fick besöka hem-

met innan de flyttade. Detta har att göra med självbestämmanderätten och delaktigheten i processen.

5.2.1 Möjlighet att påverka flytten från föräldrahemmet

När det gäller min fråga om respondenterna själv fick välja då de flyttade hemifrån eller om det var någon annan som gjorde valet fick jag ett osamstämmigt svar. Av respondent 1 fick jag inget pålitligt svar. Personen sade att mamman hade sagt att respondenten skall flytta men nämnde också att föräldrarna hade frågat. Detta kan bero på att personen inte förstod frågan eller på att jag som intervjuare frågade den otydligt. Respondent 2 hade både själv tänkt på att flytta och föräldrarna hade ansett det vara bäst så. 2: *"Alltså ja hade no själv tänkt flytta men de va no sen föräldrarna som sa att ja borde flytta."* Respondenten sade också att boendets enhetschef hade frågat om respondenten vill flytta.

Respondent 3 hade redan en längre tid velat flytta från sina föräldrar och börja ett mera självständigt liv och när det kom en lämplig lägenhet valde personen den, vilket kommer fram i följande kapitel. Svaret av respondent 4 var intressant: *"Alltså mamma ville att ja måst flytta."* Respondent 5 var den ända som sade att personalen på omsorgsbyrån hade sagt att respondenten skall flytta. 5: *"ÖÖh.. Nä, de va dom där... Ja va på såndän frågesport, där som de va förut."* Jag fortsatte att fråga vad det var för frågesport. 5: *"Ööh.. Dom förklara hur man sku göra o.. o hur ja ska få dom här nycklarna. O sånt."* Jag: *"Var det nån från FDUV eller nån som jobbar här i orten?"* 5: *"De va nån från omsorgsbyrån."*

Respondent 6 svarade att mamman första gången hade sagt att personen skall flytta hemifrån. Personen sade också i ett senare skede: *"Ja försto inte varför ja skulle flytta hemifrån när ja trivdes där."*

Det var alltså respondent 4 och 6 som enbart sade att mamma hade sagt att de skall flytta. Den första ansåg ändå att det var helt okej medan respondent 6 hade en viss nedstämmighet vid svaret. Respondent 6 var också den som helt klart hade svårast att flytta hemifrån, vilket också syns här, medan respondent 4 inte kunde nämna något dåligt vid en enda fråga. Respondent 2 och 3 hade igen en gång själv fått bestämma ganska långt, fastän respondent 2 också hade föräldrar som ville att respondenten skulle flytta. Perso-

nen nämnde också en diskussion med enhetschefen på boendet och respondent 5 omsorgsbyrån, dessa två var de enda som hade diskuterat med andra än föräldrarna.

5.2.2 Möjlighet att välja hem

Respondent 1, 3, 5 och 6 ansåg att de hade fått välja var de skulle bo. Respondent 2 sade att det var planerat vart personen skulle flytta och att det skulle vara just den lägenheten på boendet. 2: *"Ja tror att de va planerat att ja sku flytta här. När solen kommer in så bländar de."* Här hade andra personer i respondentens näromgivning ändå tänkt på respondentens behov, eftersom personen tycker om att sitta vid datan och för att det inte skall störa så var det bra att lägenheten var åt just detta håll. Respondent 4 sade också vid frågan om valet: *"Jaa ja sku vara här på boendet"*. Personen hade ändå fått välja åt vilket håll lägenheten skulle vara. Det finns ingen speciell orsak varför 4/6 anser lika och de 2 andra olika, de flesta är från olika boenden, det finns ingen skillnad mellan kvinnorna och männen eller om de bor på gruppboende eller stödboende.

Mamman till respondent 3 hade fått höra om lägenheten och mamman hade också varit och titta på den. Efter det var respondenten och titta på lägenheten. 3: *"Jo hon berättade sen att hon hade varit o titta på den här o sen va de en månda som ja kom hit själv o titta på de här o så tyckte ja no nästan me samma att hit vill ja flytta. Ja tänkt att ja is int bli o söka någo annat o när de int en gång fanns någo annat."* Alla respondenter förutom respondent 6 tyckte om hemmet när de var och besöka det. Respondent 6 nämnde dock känslor som intressant och roligt vid besöket av lägenheten. Personen var här också negativ till flytten.

5.2.3 Möjlighet att välja utseende i hemmet

Alla respondenter hade varit och köpa möblerna med sina föräldrar. De kom också bra ihåg var de hade köpt möblerna. Respondent 4: *"Jo. Ja va där i Sotka."* Respondent 3 hade också fått välja tapeterna i hemmet och så här beskriver personen hemmet vid första titten: *"Då var det rikit, de va ju int dom här tapeterna o de va rikit smutsit o äcklit. Så d måste ju remontas här inne."*

Det oftast lättaste sättet att göra en lägenhet till ens hem, är att möblera det och fylla det med egna saker. Detta har alla respondenter fått göra samtidigt som de har varit och köpa nya inrednings- och hushållsdetaljer. Detta kanske också lättar övergången från föräldrahemmet till det egna.

5.2.4 Möjlighet till självständighet kontra beroende

Som jag redan tidigare har nämnt tyckte de flesta om personalen på boendet. Det var bara respondent 1 som inte tyckte om personalen. Respondent 2 bodde i ett stödboende och hade haft möjlighet att påverka hur ofta personalen gick. I början hade de gått tre gånger i veckan men efter att personen hade sagt om det, minskade de på träffarna till två stycken i veckan. Respondent 3 bodde också i ett stödboende men respondenten ansåg att personalen fortfarande gick för ofta. 3: *"Nå nu kommer dom.. på månda o onsdag o varannan söndag. Ja sku no vila att dom sku komma lite mindre."*

Respondent 4 och 5 nämnde inga problem med att det finns personal på boendet men respondent 6 var av annan åsikt. 6: *"Ja va fundersam från första början. De va liksom städande. När jag to en liten paus så kom dom o rev upp dörren och börja järva igen."* När jag frågade vad som var det sämsta med det nya hemmet svarade personen också: *"Att dom går och marrar hela tiden."* Respondenten sade ändå att det var bättre nu än vad det var i början.

Här är det igen respondent 2 och 3 som bodde i lägenheter för stödboende som tyckte mera om självständigheten och poängterade det. Respondent 6 nämnde också igen tvisterna med personalen. Respondent 1, som bodde på ett helt annat boende än de andra, nämnde klart sin negativa känsla mot personalen (se bilaga 6 sid 47). Respondent 4 och 5 bodde båda på samma gruppboende och hade båda annars också ganska likadana svar.

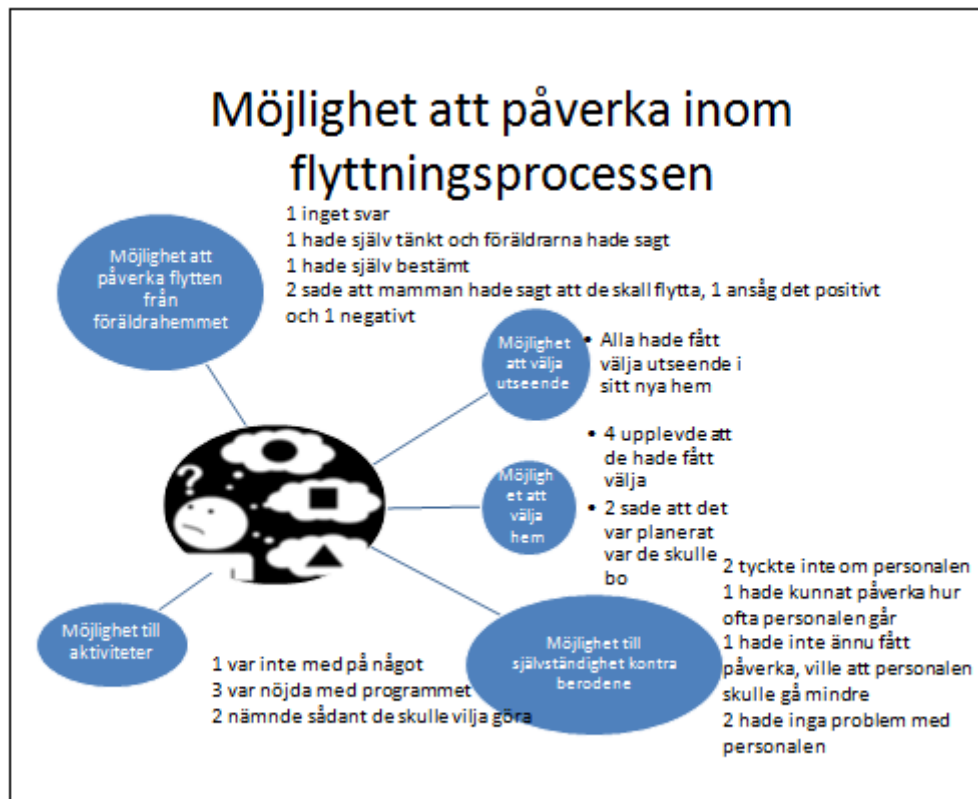
När jag frågade respondenterna om de vill bo ensam eller tillsammans med någon annan, svarade respondent 2, 3, 4 och 5 att de vill bo ensam. Respondent 1 svarade tillsammans med någon annan och respondent 6: *"Nå imellanåt tycker jag no att de e bra att vara ensam men imellan e d roligt när de finns folk omkring."* Respondent 2 svarade också om att flytta hemifrån: *"Då slipper jag höra på deras eviga klagande."* Här menades då föräldrarna. Respondent 3 ansåg också att det var skönt att vara ensam, lite lugn

och ro från föräldrarna. Respondent 2, 3 och 4 hade igen samstämmiga svar lika som 4 och 5. Respondent 1 var igen en gång av annan åsikt och tyckte olika de andra.

5.2.5 Möjlighet till aktiviteter

Alla respondenter förutom respondent 2 nämnde någon aktivitet som de har på boende. Respondent 1 sade att personen brukar gå ut och gå med en person men nämnde också att det skulle vara roligt att dansa. Respondent 2 visste inte om vad som ordnas men var inte heller intresserad. Respondent 4 och 5 nämnde gymnastik som de brukar vara med på och de tyckte att boendet ordnade tillräckligt med aktiviteter. Respondent 3 räknade upp mycket aktiviteter på boendet men när jag frågade om personen brukar vara med var svaret: *"De e no sällan, om ja orkar fara."* Respondenten nämnde också att det skulle vara roligt att shoppa men att det inte finns något på orten och att man måste åka längre bort. Personen hade inte berättat sin önskan för personalen men personen hade sagt: *"..men jag har sagt ti en att de viktigaste för mig e att få prata me nån. Annars klarar ja no mej själv."*

Respondent 6 brukade vara med på handikappgymnastik, vilket personen tycker om. När jag frågade om det var något annat som personen ville göra var svaret: *"Nå disko."* Respondenten hade berättat det för personalen men de hade inte ännu ordnat. Respondent 1, 3 och 6 nämnde något som de skulle vilja göra. Dessa beror ju förstås på egna intressen. Respondent 2 var inte med på några aktiviteter men det var också ett eget val. Respondent 4 och 5 var nöjda med vad som erbjuds. Här nedan (se figur 4) är resultaten sammanställda i en figur.

Figur 4 Möjlighet att påverka inom flyttningsprocessen

5.3 Upplevelse av flytten

Denna huvudkategori som kom fram under intervjutillfällena handlar om vem respondenterna diskuterade med om flytten och hur det kändes. Det kom också fram vem som första gången sade att respondenten skall flytta. Här anser jag att delaktighetsfrågan kommer upp.

5.3.1 Diskussion angående flytten

Respondent 1 hade pratat med föräldrarna om flytten och nämnde först och främst mamma. Respondent 2 svarade: *"Ja tror att föräldrarna pratade med mig."* Personen hade också pratat med chefen innan flytten. Respondent 3 och 4 hade också pratat med mamma och respondent 4 nämnde ytterligare diskussion med chefen. Respondent 5 pratade med personalen på omsorgsbyrån och ibland med mamma. Respondent 6 hade också pratat med mamma.

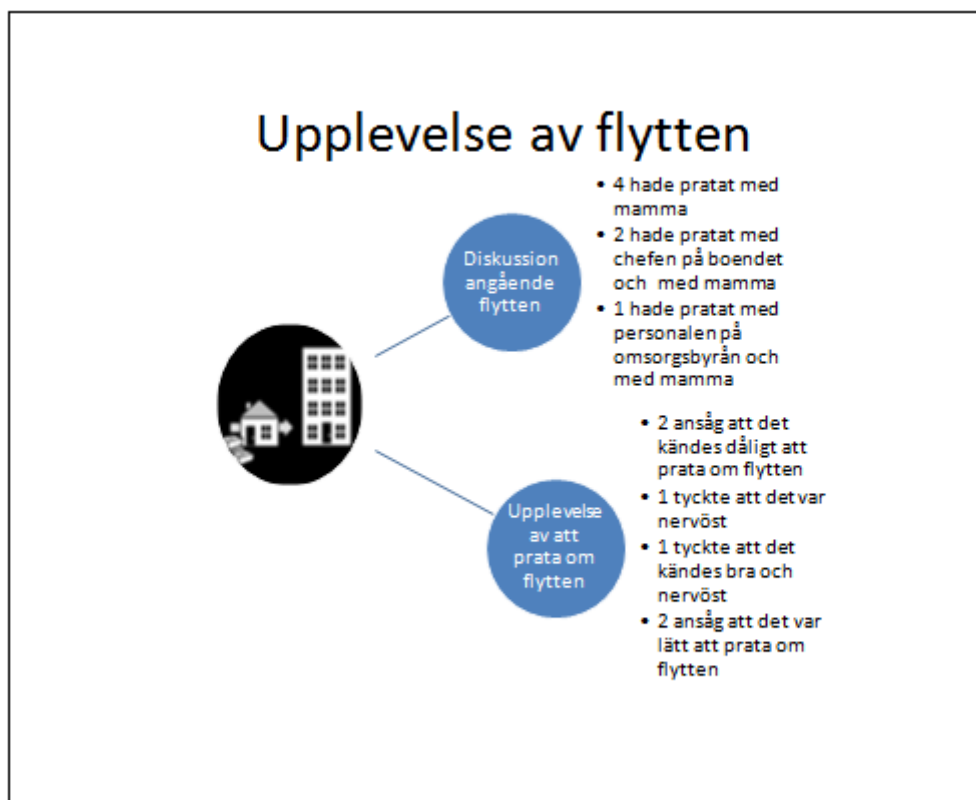
Det intressanta här är att de allra flesta nämnde mamma. Alla respondenter hade också en pappa och bara två av respondenterna hade föräldrar som hade skiljt sig. Respondenterna kunde nämna föräldrarna men oftast var det mamman som kom upp under samtalet. Det var också glädjande men tillika oroligt att bara 3 stycken nämnde personalen. Det verkar vara största delen av diskussionerna om flytten som tynger mammans axlar. Respondent 2 formulerade också sitt svar intressant: *"Alltså ja hade no själv tänkt flytta men de va sen föräldrarna som sa att ja borde"*.

5.3.2 Upplevelse av att prata om flytten

Respondent 1 svarade genast på frågan att det kändes dåligt att prata om flytten (se bilaga 6 sid 49). Respondent 2 tyckte att det var lite nervöst och respondent 3 och 4 ansåg det vara lätt att prata om flytten. Respondent 5 tyckte att det kändes bra men också nervöst. Respondent 6 var den andra som inte tyckte om att prata om flytten. Personen var fundersam från första början och som tidigare redan nämnt: *"Ja försto int varför ja sku flytta hemifrån när ja trivs där."* Respondenten berättade också: *"Ja sa ti mej själv att ja måst flytta hemifrån nu."*

Som vid alla övergångar i livet tror jag att det är normalt att känna sig nervös. Det som var sorgset att få fram var svaren av respondent 1 och 6 då de tyckte det var negativt att prata om flytten. Har det förklarats för dem tillräckligt varför de skall flytta och vems önskemål är det som uppfylls? Som en sammanfattning finns här nere (se figur 5) en figur av kategorin.

Figur 5 Upplevelse av flytten

6 ANALYS

De flesta av respondenter ansåg att deras hem var där de bor just nu. Detta har att göra med det som Paulsson & Ringsby Jacobssen (2008: 23-25) skriver om existentiellt perspektiv på rum eller hem, vad man upplever. De flesta av respondenterna upplevde det nya hemmet som sitt hem men två stycken ansåg sig vara hemma både på boendet och hos föräldrarna. Fast personerna skulle ha sin adress vid det nya hemmet, kan den subjektiva känslan av hemmet trots allt vara starkare och därför kanske respondent 4 och 6 ansåg sitt hem vara på båda ställena.

Eftersom rum och plats enligt Paulsson & Ringsby Jacobssen (2008: 17-20) också har att göra med delaktighet, är den formella och informella känslan av delaktighet viktig här. Personer kan vara formellt legitimerade någonstans, som respondenterna på deras

boenden, men minst lika viktigt är den informella känslan av att höra någonstans, att bli accepterad där man är. Högst antagligen hade de flesta av respondenterna båda tillhörigheterna.

Då jag formulerade frågan om vad som personerna anser vara viktigt att finns nära deras hem tänkte jag på det tredimensionella rummet, var hemmet egentligen finns, och hur respondenterna har satt sitt hem på en social värdeskala (Paulsson & Ringsby Jacobssen 2008: 17-22). Det kom också fram att det är viktigt att kunna delta i samhället, genom att t.ex. gå och handla något som man behöver eller vill ha. Också Kårkulla (2013) skriver att de vill att alla personer skall ha rätt att delta i samhället och leva ett så normalt liv som möjligt.

Att kunna välja och bestämma om man vill gå och handla eller träffa bekanta, anser jag att har att göra med självbestämmanderätten. Bakk & Grunewald (2000:11) skriver att det är viktigt för personens självkänsla att kunna bestämma över sitt liv och göra egna val och i Lepikkö och Mehtälä (2011: 17) rapport skrivs att självbestämmande är en moral rätt för personer att bestämma över sina liv. Att få gå och handla det man behöver handlar också om delaktighet t.ex. när det gäller det som Molin (2000:75) nämner som delen i delaktighetsbegreppet som makt.

Alla respondenters subjektiva uppfattning av deras nuvarande hem var att de trivdes. Här kommer igen upp det som Paulsson & Ringsby Jacobssen (2008: 21-25) talar om som det existentiella perspektivet på rum och plats, vad man upplever om rummet. Respondent 2 och 5 nämnde också att rummet var för litet, vilket kan ses som deras existentiella perspektiv men också som ett tredimensionellt perspektiv. Detta perspektiv handlar om användbarhet och tillgänglighet av rummet. Till det tredimensionella perspektivet kan också höra det som respondent 3 tyckte att var det bästa med hemmet, att det är ett egna hemshus och man inte måste gå i trappor.

Respondent 2 ansåg att det bästa med det nya hemmet var att föräldrarna inte klagar. Respondent 3 ansåg det också skönt att få vara i lugn och ro och respondent 6 gillade inte om personalen för ofta störde respondenten. Detta kan ha att göra med det som Olin (2003) skriver om behovet av andra kontra självständighet men också om det som skrivs av Lepikkö och Mehtälä (2011: 17) om att det behövs en balans mellan självständighet

och naturligt beroende. Det är också enligt Molin (2000:75) en del av att vara delaktig, nämligen makt och autonomi.

Respondent 5 sade att kompisarna är det viktigaste med hemmet. Då kan man tänka sig att hemmet är på en hög social värdeskala, det som jag talade om redan tidigare. Respondent 6 ansåg att det bästa var att få hjälpa till. Detta jämförde jag med ICF:s modell av delaktighet med begreppen delaktighet och engagemang. Björck-Åkesson & Granlund (2004: 32-37) skriver om hur modellen poängterar att den egna motivationen, individuella mål och intentioner är viktiga för delaktigheten. Respondent 6 hade gått gårds-
karltutbildningen och jobbade också med sådana arbetsuppgifter.

Vad respondenterna ansåg om de andra som bodde på samma ställe förknippade jag med självbestämmanderätten och autonomin. Eftersom respondent 1, 4, 5 och 6 bodde på ett gruppboende hade de egentligen inga möjligheter vem de skall bo med. Förstås hade de egna rum men man kan inte undgå att vara i kontakt med de andra. Då kan det bli ett problem om man trivs ensam eller om man som respondent 1 inte tycker om de andra eftersom de bråkar. Eftersom självbestämmanderätten handlar om att kunna fatta beslut om sina egna liv, kan det här bli svårt att bestämma vem man skall bo med, eftersom det finns vissa boendeanternativ som kommunen erbjuder. Här kommer Tallbergs (2012) rapport fram som visar på att boendeservicen borde utvecklas för att kunna erbjuda brukarna flera alternativ.

Den svåra frågan om självständighet kontra beroende kommer upp då man talar om hemmen för personer med intellektuella funktionsnedsättningar och personalen. Eftersom de flesta alltid kommer att behöva något slag stöd, finns det ett naturligt beroende här. Om balansen, som beskrivs av Lepikkö och Mehtälä (2011: 17), inte finns kan det uppstå konflikter. Det hade hänt med respondent 6 då personen ansåg att personalen la sig för mycket i. Självbestämmandet är också, som jag tidigare nämnde, viktigt enligt Bakk & Grunewald (2000:11) för självkänslan och den personliga integriteten. Om man anser att personalen lägger sig för mycket i ens angelägenheter kan det sára ens egna privata atmosfär.

Denna integritet har också att göra med det existentiella perspektivet på rum. Det upplevda rummet med dess personliga drag och trygghetskänsla kan bli sárad om andra per-

soner tränger sig in, utan att få lov. Här kanske respondent 2, 3 och 6 ansåg att deras integritet skadades. (Paulsson & Ringsby Jacobssen 2008: 23-25)

Flesta av respondenterna ansåg att de hade fått välja själv om de ville flytta hemifrån. Det kom ändå fram att alla inte hade gjort det, det var endast respondent 3 som redan länge hade velat flytta och sedan också vid besöket av lägenheten själv valt att flytta. De andras val hade mer eller mindre blivit gjorda av någon annan. Här kommer väldigt starkt fram svaren på mina forskningsfrågor, alltså hur delaktiga personerna var i flytten och i vilken mån självbestämmanderätten kommer fram. Eftersom självbestämmanderätten handlar om att få göra egna val och bestämma över sitt eget liv tyder respondenternas svar på att det ofta är personer i deras näromgivning, speciellt föräldrarna, och också samhället i fallet för respondent 5 som bestämmer om personerna skall flytta. Eftersom detta är en så problematisk fråga, anser jag att det måste finnas någon slags gyllene medelväg. Detta kunde vara det som Lepikkö och Mehtälä (2011: 17) skriver om som medbestämmanderätt. Detta innebär att personerna åtminstone kunde få välja mellan flera olika boendialternativ.

Detta problem med att vem det är som bestämmer över flytten tar också Olin (2003) upp som sin forskningsfråga. Här kommer också upp de olika perspektiven på rum och plats, nämligen det tredimensionella, det sociala, det kommunikativa och det existentiella. Hur tillgängligt ett hem är, är ju viktigt för vem som helst. Socialt sätt värderar man också en lägenhet när man besöker den som också kommunikativt. Det existentiella perspektivet kommer också fram vid första titten på hemmet, eftersom man ofta genast har en känsla av tilltalande eller fränstötande. (Paulsson & Ringsby Jacobssen 2008: 17-20)

Både forskningen gjord av Andersson et. al (2007) och Kirk (2008) tyder på att självbestämmanderätten inte alltid uppfylldes under flytten och personerna kände sig inte heller tillräckligt delaktiga i processen. När det gällde att få välja utseende inuti hemmet hade alla respondenter ändå upplevt sig vara delaktiga. De kom bra ihåg hur de hade varit och köpa möblerna och med vem. Att få välja utseende i sitt eget hem är kanske också det lättaste sättet att få vara delaktig i processen.

Aktiviteterna som ordnades på boendet tyckte de flesta att var tillräckliga. Respondent 1 skulle ännu vilja dansa, respondent 3 nämnde klädhandlande någon gång och respon-

dent 6 ville att personalen skulle ordna disko. Alla dessa var realistiska mål som bara måste kunna ordnas i samspel med personalen. Här tänkte jag på Björck-Åkesson och Granlunds (2004) skrifter om poängteringen av individen själv i ICF-modellen. Respondent 6 var den enda som hade berättat för personalen om aktiviteten som personen ville att skulle ordnas men personalen hade ännu inte uppfyllt önsknigen. Här kommer det upp hur också den fysiska och sociala miljön med sina omgivningsfaktorer påverkar individernas delaktighet. (se Gustavsson 2004: 32-37, 65-66)

Tallberg (2012) visar också i sin rapport att det behövs mera stödtjänster i boendeservicen för att öka möjligheterna för boarna att kunna delta i samhället och utöva fritidssysselsättningar. Mitt arbete visar också på att det kunde behövas mera för att respondenterna kunde utföra sina olika intressen.

När det handlar om delaktighet i flyttningsprocessen nämnde alla att de hade pratat med någon. Många nämnde ändå att de var föräldrarna, och speciellt mamman, som hade tagit upp frågan om flytten. Två personer hade pratat med chefen och respondent 5 kom ihåg diskussionen med personalen på omsorgsbyrån. Två stycken av sex ansåg det vara nervöst att prata om flytten, vilket i och för sig är ganska normalt när det handlar om en så stor övergångsfas i det egna livet. Respondent 1 ansåg att det var dåligt att prata om flytten och respondent 6 ansåg sig vara fundersam från första början. Respondent 3 igen tyckte det var lätt. Här tänker ja på studien av Kirk (2008) och resultaten som visade på att personerna inte ansåg sig ha fått tillräckligt med information om flytten och det nya hemmet och att de inte ansåg sig vara delaktiga i processen. Flytten hade varit för koncentrad på servicen i stället för på alla de olika delarna och resultatet visade att det skulle vara bra med individuella planer.

Också Owen et. al (2007) kom fram till att personerna inte var tillräckligt involverade i processen och att personalen på det nya hemmet hade fått för lite information om sina nya invånare. Här poängterades också planering av framtiden. Tallbergs (2012) undersökning kom också fram till att det behövs ett bättre samarbete mellan alla de olika parterna i beslutsfattandeprocessen. Personerna som skall flytta måste involveras redan i planeringen och allt detta leder till att deras behov bättre kan beaktas. Det behövs också en modell för boendeförberedelse och boendeträning för att stöda personerna.

En bättre planering av flyttningsprocessen anser jag kunde vara ett redskap att förbättra och lätta flytten hemifrån för dessa personer. Boendeträning skulle också vara ett ypperligt sätt att stöda klienten till ett självständigt liv i sitt egna hem. Det är också viktigt att få bekanta sig med personalen på förhand för att lära känna dem och också för att personalen skall lära känna de kommande invånarna. Också den tredje parten, kommunen borde känna klienten tillräckligt väl för att kunna erbjuda henne/honom adekvat stöd. Många personer med intellektuella funktionsnedsättningar måste också flytta dit det erbjuds plats, eftersom det inte finns så många olika alternativ. Därför kunde man utveckla boendeservicen ytterligare. Om allt detta ändrades för mina respondenter torde resultaten i mitt arbete vara åtminstone en aning positivare, fastän mycket nu också är bra.

7 DISKUSSION

Arbetet är inte färdigt efter analysen utan det behövs också tolkning, vilket jag har gjort i denna diskussionsdel. Jag har utgått från resultaten och använt min teoretiska referensram och tidigare forskningar för att se om resultaten kunde förklaras på något sätt. Jag har också kritiskt granskat och diskuterat min metod.

7.1 Metoddiskussion

Att använda kvalitativ metod i mitt arbete anser jag att var bra. Jag ville undersöka respondenternas uppfattningar och upplevelser och jag fick godtagbara resultat. Intervjuguiden gjorde jag på basen av mina forskningsfrågor samt resultat av tidigare forskningar och teorier. Det var dock svårt att formulera intervjuguiden helt från början, eftersom jag aldrig tidigare hade gjort något liknande. Eftersom jag dock har ganska mycket erfarenhet inom funktionshinderområdet visste jag att det fanns vissa faktorer som jag måste tänka på.

Jag har intervjuat personer med intellektuella funktionsnedsättningar. Det är anorlunda, eftersom man måste vara väldigt försiktig med att ställa ledande frågor. Det

kan vara lätt att påverka deras resultat om man inte är försiktig. Jag anser att jag lyckades bra här, förutom med den frågan som handlade om att vad är viktigt att finns nära ens hem. Eftersom jag där måste ge exempel som butik svarade tre stycken av dem butik. Här kommer jag också in på nästa svåra punkt, nämligen att ställa tillräckligt konkreta frågor. Denna fråga var också den mest abstrakta och få kunde svara på den utan att jag ställde tilläggsfrågor. Det var också många som hade svårt att komma på vad som de anser vara bra eller dåligt med deras hem.

Eftersom mina frågor var så konkreta, fick jag också konkreta svar. Det var både bra och dåligt. Det var lätt för mig att analysera materialet men det kanske inte blev så innehållsrikt. Många frågor kunde också besvaras med ja eller nej, bra eller dåligt vilket i sig ledde till att jag ibland ställde tilläggsfrågor.

Som intervjuare försökte jag alltid vara glad och positiv och absolut inte kritiserande. Jag anser att de flesta respondenterna hade lätt att prata med mig också på grund av denna orsak. Eftersom jag också har en viss erfarenhet inom området hjälpte det mig att förstå vad klienterna menade om de talade otydligt eller med halva meningar. Ibland förstod jag inte vad klienterna menade, t.ex. då respondent 4 sade att hon inte kunde vänta då jag frågade hur flytten hade gått till. Jag blev ändå inte och lista ut informationen ur klienten om jag inte förstod efter andra frågan, eftersom klienten då skulle ha kunnat bli sårad eller låst sig helt och hållet. Respondent 1 var kanske den personen med svåraste intellektuella funktionsnedsättningar och det var också tuffast att intervjua denna person. Efter träffen tänkte jag att jag inte fått något ut, men då jag började jämföra mina intervjusvar och analysera dem märkte jag att där också fanns bra med material. Det hjälpte också mycket att personen använde samtalsmattan under intervjun.

Att banda in samtalen kom att vara väldigt viktigt under analysskedet. Jag transkriberade också materialet och jag hoppas att det inte är något som jag har missat. Alla respondenter hade sin egen blankett för informerat samtycke (se bilaga 2) och också föräldrarna hade en blankett. Respondenternas samtycke var det viktigaste men jag ville ändå för säkerhets skull att föräldrarna visste om mitt arbete och vad det handlar om, i fall det senare skulle bli ett problem. Jag förklarade alltid i början av intervjun vad studien handlar om, att jag kommer att använda bandspelare, att ingen får veta vem som intervjuats och att man får avbryta intervjun när som helst. Jag hade också forskningslov

från Kårkullas ledargrupp att få kontakta deras boenden och fråga om några klienter ville vara med i min undersökning.

När det gäller tillförlitlighet anser jag att jag har lyckats rätt bra. Mina forskningsfrågor och intervjuguide fick fram det jag ville ha svar på. Min skicklighet som intervjuare är dock en annan sak. Jag anser dock att den utvecklades under intervjuerna och allt som allt tror och hoppas jag att jag påverkade resultaten så lite som möjligt. Respondenterna var åtminstone kunniga inom sitt område och jag anser att jag ställde frågorna tillräckligt tydligt. Mina resultat kunde också jämföras med tidigare forskning och det kom inte upp något helt överraskande. Intervjutillfällen skedde alla i respondenternas egna rum och med enbart mig närvarande. Jag träffade några föräldrar och personal men de var inte med under intervjuerna. Jag anser att det var bra att befinna sig i personernas rum, eftersom det kanske då gav dem en viss trygghet. Jag frågade alltid var de ville vara men poängterade att det kunde vara bra att vara på tu man hand för att inte bli störda. Ingen hade något emot det.

Eftersom mitt arbete var en kvalitativ studie med bara sex respondenter och en träff med varje respondent, kan man inte direkt generalisera det med hela populationen. Detta kan ändå med jämförelse av andra liknande forskningar och kommande forskningar ge en ledtråd om hur det kan vara. Eftersom jag ville få fram upplevelser är en persons erfarenhet lika viktig fastän den inte skulle stämma överens med resten av världen.

7.2 Resultatdiskussion

Syftet med mitt examensarbete var alltså att undersöka hur personer med intellektuella funktionsnedsättningar upplever att flytta hemifrån. Jag anser att jag fått ett godtagbart resultat och jag har i figurer klargjort mina kategorier och innehåll. Den första kategorin handlade om upplevelsen av egna hemmet (se kategori 3 sid 42). Det kom fram att de flesta av respondenterna kände sig vara hemma och trivdes där de bodde just nu och ingen saknade något från deras föräldrars hem. Två stycken ansåg att rummet dock var för litet. Egna intressen och hobbyn, kontakter och känslan av självständighet och autonomi var viktigt när det gällde nya hemmet. Det kom fram vissa faktorer som respon-

denterna inte tyckte om, t.ex. en gillade inte maten och en hade lite problem med personalens stora roll.

När det gällde upplevelsen av de andra boarna, fanns det olika åsikter. Två av respondenterna tyckte om alla andra invånare på boendet och en tyckte inte om sina grannar. Två personer hade ingen kontakt och en ansåg att det både fanns bra och dåliga saker med de andra boarna.

Upplevelsen av personalen var ganska positiv. Fem av sex tyckte om personalen nu, det var bara respondent 1 som ansåg att personalen var dålig. Det fanns också en som hade haft problem med personalen tidigare men nu för tillfället var det ganska bra. Två av respondenterna ansåg att personalen kunde gå lite mindre hos dem och en hade också fått sin önskan uppfylld.

Eftersom syftet med mitt examensarbete var att undersöka hur personer med intellektuella funktionsnedsättningar upplever att flytta hemifrån, anser jag att jag har nått det. Det kommer fram i Möjlighet att påverka inom flyttningsprocessen-kategorin (se figur 4 sid 47) i vilken grad personerna kunde påverka deras flytt. De flesta respondenterna ansåg att de hade fått välja var de skall bo, vilket är bra. Det kom ändå fram att de flesta i själva verket inte hade fått välja var de skall bo.

I kategorin (se figur 4 sid 47) kommer det också fram att fyra av sex respondenter ansåg att de själv hade fått välja hem medan följdfrågor kom fram till att det bara var en som helt och hållet själv hade bestämt var han/hon skall bo. Alla förutom en visade inga tecken på negativitet fast de inte hade fått välja var de skulle bo. För respondent 6 hade det ändå helt klart varit svårt att flytta hemifrån. Det som var positivt i mina resultat vad gäller frågan om självbestämmanderätten, var att alla hade fått välja utseende och möbler i deras nya hem.

När det gällde frågan om autonomi och beroende (se figur 4 sid 47) var det två stycken som inte tyckte om personalen. En hade kunnat påverka hur ofta personalen går hos honom/henne och en önskade att personalen kunde gå lite mera sällan, men ingenting hade ännu hänt. Två av respondenterna hade inga problem med att det fanns personal runt omkring. När det gällde aktiviteter och möjlighet att påverka vilka aktiviteter det finns på boendet var de flesta ganska nöjda med situationen. Det fanns ändå två som nämnde

aktiviteter som de skulle vilja hålla på med. Ena hade berättat för personalen om aktiviteten men den andra hade inte ännu nämnt något.

Min frågeställning i arbetet om hur delaktiga respondenterna känner sig vara i flyttprocessen kom fram med (se figur 5 sid 49) resultaten att de flesta hade pratat med sina föräldrar om flytten och någon kom ihåg att han/hon hade pratat med chefen på bostället. Det var ändå så att i flera fall var det någon annan som hade tagit upp diskussionen om flytten. Bara två stycken hade själv funderat på att flytta före någon annan tog upp det.

Som en kort sammanfattning, ansåg de flesta att de var hemma i det nya hemmet. Det var egentligen bara en som klart visade att han/hon hade haft svårt att flytta. När det gällde flytten från föräldrahemmet hade bara en fått välja var personen ville bo, för de andra var det mer eller mindre planerat var de skulle bo och föräldrarna hade berättat om flytten. Ett intressant resultat var att de flesta nämnde mamma som de hade pratat med om flytten. Att prata om flytten var för några svårt, för några lätt och för vissa nervöst. Som svar på mina forskningsfrågor om självbestämmande och delaktighet visar resultaten att kriterierna uppfylls till en del. Här är något för arbetare inom funktionshinderområdet, personerna själva, anhöriga och också beslutsfattare att tänka på.

7.3 Arbetslivsrelevans

Mitt examensarbete kommer att vara till nytta för organisationer och arbetsplatser inom området, personerna det egentligen berör och anhöriga. Eftersom det talas så mycket om delaktighet och självbestämmanderätt för alla i dagens samhälle är det viktigt att de involverade parterna vet hur det egentligen är.

Syftet med min studie var att få fram perspektiven av personer med funktionsnedsättningar och att utveckla arbetet inom detta område. Jag tror att jag bra fick fram personernas egna erfarenheter och upplevelser. Eftersom det kom fram att självbestämmanderätten och delaktigheten inte alltid uppfylls till hundra procent kan det vara bra för orga-

nisationer och arbetsplatser att läsa mitt arbete för att se vad det är som inte alltid fungerar.

Eftersom jag har gjort en kvalitativ studie, hoppas jag också att metoden kommer att vara till nytta för andra som vill intervjua personer med intellektuella funktionsnedsättningar. För mig skulle det ha varit ett stort stöd om jag hade hittat någon tidigare modell som jag kunde utgå ifrån, i stället för att göra allt själv t.ex. utarbeta intervjuguiden och samtalsmattan med alla sina bilder. Därför önskar jag att detta arbete och intervjumetoden kan vara till nytta för andra som vill forska hur personer med intellektuella funktionsnedsättningar upplever saker.

7.4 Förslag på fortsatt forskning

Under planeringen och genomförandet av mitt arbete kom jag på flera saker som skulle vara intressant att forska i ytterligare. För det första skulle det vara trevligt om någon annan använde min intervjuguide för att se om de kommer fram till samma resultat. Det kunde också vara intressant att ändra på frågorna lite och ställa dem åt personalen och föräldrarna. För att göra det ännu intressantare kunde man jämföra svaren mellan de olika parterna eller också följa med personer med intellektuella funktionsnedsättningar som flyttar under en längre tid för att se hela processen. De sistnämnda kanske ändå är för stora arbeten men kunde tillämpas på högre yrkeshögskola examen.

Den som vill forska mera inom området kunde också fundera på om vad respondenterna själva skulle vilja ha för hem, om de har några idéer för att utveckla självbestämmanderätten. Det kunde också vara intressant hur den finskspråkiga och svenskspråkiga sidan skiljer sig, jag vet i alla fall att det redan finns en modell för boendeträning på finskt håll. Det finns massor att forska i och eftersom det inte finns så mycket tidigare studier inom området och speciellt inte hur personer med intellektuella funktionsnedsättningar upplever händelser i deras liv, vore det intressant att få veta mera.

KÄLLOR

Andersson, I; Petterson, E. & Sidenvall, B. 2007. *Daily life after moving into a care home. Experience from older people, relatives and contact persons*. Journal of clinical nursing. EBSCO Arcadas årsberättelse 2011. Tillgänglig: http://www.arcada.fi/fi/webfm_send/265 Hämtad: 11.4.2013

Bakk, Ann & Grunewald, Karl 2000. *Omsorgsboken*. Stockholm: Liber, 396 s.

Bell, Judith, 2006. *Introduktion till forskningsmetodik*. Studentlitteratur, 265 s.

Björck-Åkesson & Granlund. 2004. *Delaktighet – ett centralt begrepp i WHO:s klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa (ICF) I*: Gustavsson, Anders. 2004. *Delaktighetens språk*. Lund: Studentlitteratur, s. 237

Bramston, Paul & Cummins A. 1998. *Stress and the move into community accommodation*. Journal of Intellectual and Developmental Disability. Tillgänglig: <http://web.ebscohost.com.ezproxy.arcada.fi:2048/ehost/detail?vid=3&sid=852a84d4-feca-4258-a974-9d04ddb99bf1%40sessionmgr113&hid=113&bdata=JnNpdGU9ZW9vc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=afh&AN=1426733> Hämtad: 11.4.2013

Codex- regler och riktlinjer för forskning, 2011. *Forskningsetik som involverar barn*. Tillgänglig: <http://www.codex.vr.se/manniska1.shtml> Hämtad: 5.10.2011

Codex- regler och riktlinjer för forskning, 2011. *Forskarens etik*. Tillgänglig: <http://www.codex.vr.se/forskarensetik.shtml> Hämtad: 5.10.2011

Finlex 2013. Finlands grundlag 11.6.1999/731. Tillgänglig: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1999/19990731> Hämtad: 11.4.2013

Finlex 2013. Lag angående specialomsorger om utvecklingsstörda 23.6.1977/519. Tillgänglig: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1977/19770519> Hämtad: 11.4.2013

Finlex 2013. Lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 22.9.2000/812. Tillgänglig: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2000/20000812> Hämtad: 11.4.2013

Förbundet De Utvecklingsstördas Väl 2012. *Skräddarsydd boendeservice*. Tillgänglig: <http://fduv.fi/verksamhet/boende/skraddarsyddboendeservice/> Hämtad: 26.10

Förbundet Utvecklingsstörning 2014. Tillgänglig: <http://www.kehitysvammaliitto.fi/pa-svenska/forsta-sidan/> Hämtad: 11.4.2013.

Förenta Nationernas regionala informationskontor för Västeuropa 2013. Tillgänglig: <http://www.unric.org/sv/maenskliga-raettigheter/25692> Hämtad: 11.4.2013

Gustavsson, Anders 2004. *Delaktighetens språk*. Lund: Studentlitteratur, 237 s.

Hirsijärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula, 1997. *Tutki ja kirjoita*. Kariston Kirjapaino: Hämeenlinna, s. 229-230

Jacobsen, Dag Ingvar, 2007. *Förståelse, beskrivning och förklaring*. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete. Lund: Studentlitteratur, 316 s.

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö, 2013. Tillgänglig: <http://www.kvps.fi/> Hämtad: 27.9.2012

Kirk, S. 2008. *Transitions in the lives of young people with complex healthcare need*. Tillgänglig: <http://web.ebscohost.com.ezproxy.arcada.fi:2048/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=852a84d4-feca-4258-a974-9d04ddb99bf1%40sessionmgr113&vid=6&hid=113> Hämtad: 11.4.2013

Kårkulla 2013. Hämtad: 11.4.2014. Tillgänglig: <http://www.karkulla.fi/>

Larsson, Sam; Lilja, John & Mannheimer, Katarina, 2005. *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur, 426 s.

Lepikkö Raisa & Mehtälä Sari, 2011. *"Aika hyvä olo"*. Kehitysvammaisten asumisen kokemuksia Lapissa 2011. Tillgänglig: <http://www.sosiaalikollega.fi/uutiset/aika%20hyva%20olla.pdf> Hämtad: 15.1.2013

Molin, Martin 2004. Delaktighet inom handikappområdet- en begreppsanalys. s. 61-81.
I: Gustavsson, Anders (red.) *Delaktighetens språk*. Lund: Studentlitteratur. 237 s.

Olin, Elisabeth 2003. *Uppbrott och förändring. När ungdomar med utvecklingsstörning flyttar hemifrån*. Göteborg: Göteborgs universitet, 239 s.

Owen, Katherine; Hubert, Jane & Hollins, Sheila 2007. *Moving home: the experience of women with severe intellectual disabilities in transition from a locked ward*. Tillgänglig:

<http://web.ebscohost.com.ezproxy.arcada.fi:2048/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=852a84d4-feca-4258-a974-9d04ddb99bf1%40sessionmgr113&vid=8&hid=113> Hämtad: 11.4.2013

Papunet, 2008 Tillgänglig:

<http://papunet.net/information/kommunikationsmetoder/bilder-och-grafiska-symboler/samtalsmatta.html> Hämtad: 12.3.2012

Paulsson, Jan & Ringsby Jansson, Bibbi 2008. *Boende och sociala sammanhang- för människor med funktionshinder*. Malmö: Studentlitteratur, 198 s.

Social- och hälsovårdsministeriet. *Kvalitetsrekommendation för boendeservice för handikappade människor*. 2003 Tillgänglig: http://www.stm.fi/sv/publikationer/publikation/-/_julkaisu/1069889 Hämtad 27.9.2012

Social- och hälsovårdsministeriet. *Handikappolitik och -tjänster 2013*. Hämtad: 11.4.2014 Tillgänglig: http://www.stm.fi/sv/social_och_halsotjanster/handikapptjanster

Tallberg, Annette 2012. *"Jag vill ju bara ha ett hem.."* En kartläggning om behovet av boendeservice bland svenskspråkiga personer med utvecklingsstörning i Helsingfors.

Tillgänglig:

<http://www.aspasaatio.fi/sites/default/files/Hki%20ruotsinkieliset%20tarvekartoitus.pdf>
Hämtad: 11.4.2013

BILAGOR

Borgå, 12.3.2013

Bilaga 1 Informationsbrev till respondenten

Respondent 1

Jag heter Mathilda Lill-Smeds och studerar vid Arcada-Nylands svenska yrkeshögskola vid det sociala området. Jag kommer att intervju personer med lindriga intellektuella funktionshinder för att se hur de upplever att flytta hemifrån. Detta är mitt examensarbete och jag vill utföra det för att se om personerna är delaktiga i flyttprocessen och om deras självbestämmanderätt kommer till uttryck i processen. För att få svar på dessa frågeställningar önskar jag varmt att Du deltar i min undersökning.

Materialet kommer att användas konfidentiellt och endast i mitt examensarbete. Om Du väljer att medverka i intervjun förblir Du anonym och jag kommer att ändra Ditt namn och eventuella situationer så att de inte går att identifieras med Dig. Intervjun är frivillig, Du väljer själv vilka frågor Du vill besvara och Du har också rätt att avbryta intervjun när som helst. Intervjun kommer att bandas för att lättare kunna redovisas och analyseras. Bandet kommer att förvaras låst och sedan efter slutfört arbete förstöras. Intervjun kommer att räcka ca 45 minuter.

Om du har frågor angående undersökningen vänligen kontakta mig eller min handledare Rut Nordlund-Spiby.

Med vänliga hälsningar och hopp om ett gott samarbete!

Mathilda Lill-Smeds
Socionomstuderande
Tel: 0400-826202
E-mail: mathilda.lill-smeds@arcada.fi

Rut Nordlund-Spiby
lektor Det sociala området, Arcada
Tel:
E-mail: rut.nordlund-spiby@arcada.fi

Bilaga 2 Formulär för informerat samtycke för respondenten

Jag tillåter att Mathilda Lill-Smeds får intervjua mig och använda det i hennes examensarbete.

Tillåta

Fråga

Jag får välja själv om jag vill avbryta intervjun.

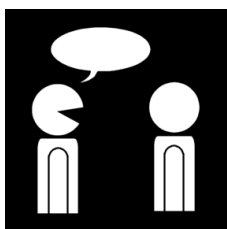

Välj

Avbryta

Diskussionen kommer att bandas in på bandspelare.

Diskussion

Bandspelare

Underskrift

Bilaga 3 Formulär för informerat samtycke för anhöriga

Jag ger härmed min tillåtelse till att det material som insamlas med denna intervju, får användas anonymt till Mathilda Lill-Smeds examensarbete som handlar om hur personer med lindriga intellektuella funktionshinder upplever att flytta hemifrån.

Intervjun är frivillig och personen har rätt att avbryta intervjun när som helst. Jag har blivit informerad om att intervjun kommer att bandas in på bandspelare och ger härmed tillåtelse till det.

Ort och datum

Underskrift och namnförtydligande

Öppna frågor

1. Ditt hem

1.1 Var är ditt hem? Är det där som du just har flyttat in eller där du bodde tidigare?

Tilläggsfrågor

1.2 Hur ser ditt hem ut?

1.3 Hur stort är ditt hem?

1.4 Vem bor i ditt hem?

1.5 Vill du bo ensam eller tillsammans med någon annan?

Tilläggsfrågor

1.6 Känner du dig hemma hos föräldrarna/i ditt tidigare hem eller där du bor nu?

1.7 Är det något du saknar från föräldrarnas hem?

1.8 Vad är viktigt att finns nära ditt hem? (t.ex. butik, läkare)

1.9 Vill du tillägga något som jag inte har frågat?

2. Flyttningsprocessen

2.1 Hur gick det till när du skulle flytta?

2.2 Vem sade första gången att du skulle flytta? Var det du själv eller någon annan?

Tilläggsfrågor

2.3 Vem pratade du med om flytten?

2.4 Frågade dina föräldrar dig om du ville flytta?

2.5 Frågade någon, t.ex. personalen på boendet, vad du ansåg om att flytta?

2.6 Fick du själv välja något med det nya hemmet, t.ex. var det skulle vara, vem du skulle bo med eller hur det skulle se ut där?

2.7 Fick du besöka ditt nya hem innan du flyttade?

2.8 Var det något som du inte gillade angående flytten? Tog dina föräldrar/ personalen/ någon annan detta i beaktande?

2.8 Vill du tillägga något som jag inte har frågat?

Frågor med Talking Mats metoden

3. Flyttningsprocessen

3.1 Vad tyckte du om det nya hemmet när du var och besöka det/när du flyttade dit?

HEM

NYTT

3.2 Hur kändes det när föräldrarna/personalen/ någon annan började prata om att du skulle flytta?

KÄNSLA

3.3 Hur kändes det att prata om flytten?

PRATA/DISKUTERA

FLYTTA

3.4 Var det något som du inte gillade angående flytten?

BOENDEN/PERSONAL

4. Ditt nya hem

4.1 Hur trivs du där du bor nu?

4.2 Vad tycker du om de andra som bor på samma ställe?

BOENDE

4.3 Vad tycker du om personalen?

ARBETARE

4.4 Vad tycker du om ditt nya hem vad gäller utseende och funktion?

SOVRUM

VARDAGSRUM

BADRUUM

4.5 Vad tycker du om aktiviteterna där du bor nu? Finns det några sådana?

AKTIVITETER UTOMHUS

RITA

4.6 Vad är det bästa med det ställe som du bor nu?

4.7 Vad är det sämsta med det ställe som du bor nu?

4.8 Vill du tillägga något som jag inte har frågat?

Bilaga 5 Andra bilder som kanske kommer att användas

LYSSNA

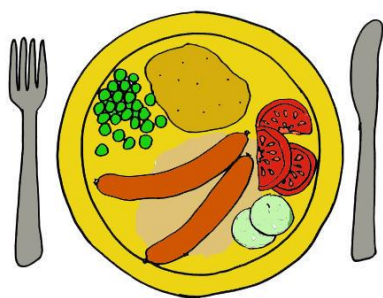
HEM

BESTÄMMA

BESLUTA

MAT

FAMILJ

SYSKON

DISKUTERA

DJUR

Bilaga 6 Samtalsmattan med respondent 1

